

Sic pro veritate rei suprascriptus Magnificus Franciscus Proculianus a suprascripto strenuo Capitaneo Joanne Vidaccionis requisitus dixit et affirmavit ad declarationem, notitiam atque manifestationem cujusvis scire volentis ac ad justificationem cujuscumque sic manifestum esse interesset. Quare praedictus Capitaneus Johannes Vidaccionis rogavit me Notarium infrascriptum ut de praedictum omnibus unum seu plura conficerem instrumentum seu instrumenta ut eo sive eis ubicumque ipsi opus fuerit, uti possit pro sua iustificatione. Presentibus ad praedicta Magnifico Domino Zuppano Mar. de Bona et Domino Giuliano Jacobi Consule Illustrissimi Domini Veneti testibus. Renunciando.

III

Дне 17 септембра 1571.

Састављено лично у назочности свједока и мене, нижеименованог билежника. Узвишени Франо Прокулион, патрициј града Бара, у присуству и на захтјев јуначког и срчаног капетана Ивана Видачонија из Луке, у доказ истине за вјечни спомен бјелодано је рекао, изјавио, образложио нижезаписано овим по обрасцу састављеним ријечима.

Ја, Франо Прокулион, племић барски, увјеравам право и недвојбено, како је истина, када су се утаборили посљедњег дана минулог мјесеца јула под градом барским Турци на копну, а морнарица на мору, господин Александар Донати, начелник и капетан овог мјеста, дао је сазвати Вијеће, (састављено) од нас племића, као и од гувернера, капетана, и будући је дао једном дијелу (ријеч да кажу) њихова мишљења, ред је запао и капетана Ивана Видачонија из Луке да говори, који је казао да нема никакве сумње да је град Бар слаб, но да је он најспремнији да заједно са својом посадом умре у служби за Прејасног Дужда млетачког и за вјеру кршћанску.

Тако је у доказ истине горенаведени узвишени Франо Прокулион замољен од горенаведеног капетана Ивана Видачонија рекао и потврдио, у сврху да ствар буде изјављена, забиљежена и објављена за било кога ко то жели знати, за оправдање било кога кому би таква објава била од користи, рашта је споменути господин Иван Видачони замолио мене, нижепотписаног билежника, да од свега реченог начиним један изворник или више изворника, да оному или онима, гдје год ће истому бити од потребе, може служити за његово оправдање.

Горе реченом присутни свједоци узвишени господин Жупан Мар. Бунић и господин Јулијан Јакоби, конзул Прејасне Владе млетачке. Одричући се итд.

Др Франо Кестерчанек

ПОЛИТИКА ЦИЈЕНА МЛЕТАЧКИХ ВЛАСТИ У ХЕРЦЕГНОВСКОМ КРАЈУ

У домену политике цијена млетачка власт је морала да стално има на уму многе елементе са којима је у датим моментима морала опрезно рачунати. Пошто су се у знатној мјери увозиле многе житарице, као и вино и многи други прехранбени артикли, требало је водити рачуна о томе да продајна цијена ових артикала буде у складу са добијеном калкулацијом увозне цијене и трошкова довоза, додајући томе сразмјерну, али релативно

умјерену добит трговаца у граду и околини. Ово нарочито стога што се грамзивост трговаца и њихово настојање да од потрошача истјерају што већу добит на сваком кораку јасно испољавала. Они су то обично постигавали самовољним повећавањем цијена и закидањем на мјери. Код стоке и сточних производа, нарочито меса, самовоља и грамзивост трговаца нарочито је долазила до изражаја, јер су томе поговали нешто објективни разлози (стално варирање цијена стоке, с обзиром на сезону), а нешто објективне могућности трговаца (продавање меса лошије категорије по цијенама одређеним за бољу категорију, закидање на мјери итд.).

Пошто је глад често угрожавала и градско и сеоско становништво,¹⁾ а незаситљивост трговаца расла, млетачка власт је нашла најпрактичнији излаз из такве ситуације у стављању читава трговине прехранбених артикала, а нарочито њихових цијена, под строгу контролу власти. Стога су сваке године у овом крају била бирана два или три посебна општинска функционера са називом ђустицијера,²⁾ чија је дужност била да у заједници са провидуром (или сами, али уз провидурову сагласност) одређују цијене прехранбеним артиклима, да се старају за придржавање истих и да кажњавају или учествују у кажњавању прекршитеља. На тај начин је млетачка власт рјешавала једну страну проблема — тј. проблем цијена. Другу пак страну овог проблема — сузбијање закидања на мјери — власт је ријешила увођењем обавезног прегледа мјера (за дужину, тежину и текућину), чему су били подложни сви они који су се у ма ком виду (навелико или намало, на пијаци, у дућану или кући) бавили трговином прехранбених артикала.

Пошто фондови млетачког периода Херцегновског архива пружају прилично података за студирање политике цијена млетачких власти у овом крају, сматрамо објављивање ових података корисним прилогом за проучавање једног ширег комплекса

1) За глад у 1782 години видјети мој рад под насловом: „Глад у Босни и сусједним крајевима у 1782 години и њене политичке посљедице“, („Историски записи“, бр. 1—2, Цетиње, 1956, стр. 133—142). Но година 1782 није била и једина година глади у овим крајевима, иако је поменуте године она била најјаче изражена. Архивски подаци Херцегновског архива обилују доказима да се у овим крајевима, у појединим мјестима и појединим периодима, глад често јављала и да ју је условљавало сиромаштво становништва, честе сметње у нормалном одвијању увоза, нарочито чести гусарски препаци и сл. (О гусарству видјети мој рад: „Прилог проучавању гусарства на Јадрану и у Средоземљу у XVIII вијеку“ — „Годишњак“ Поморског музеја — Котор, бр. V, Котор 1956, стр. 85—100).

²⁾ Ђустицијере је провидур изабирао из редова угледнијих и економски добро ситуираних грађана. Ови елементи имали су да послуже као гаранција за њихово непристрасно вршење повјерене им дужности. Заиста, у документима млетачког периода Херцегновског архива нијесмо наишли ни на један једини случај који би се односио на подмићивање ђустицијера од стране трговаца или на ма какав доказ који би указивао на њихову пристрасност или несавјесност.

питања везаних за млетачку привредну политику у овим крајевима, чијем ће се проучавању, наравно, моћи приступити тек након прибирања сличних (и ширих) података из осталих наших приморских архива.

•

•

Пошто податке о којима је напријед било ријечи можемо пратити тек почев од 1700 године,³⁾ то ћемо их излагати хронолошким редом од 1700 па до 1790 године, односно до периода у коме се ови подаци губе.

Година 1700

Први податак из ове године потиче од 6 новембра 1700. Тога дана Ђустицијери Ђовани Батиста Барђели и Ђовани Палини прописали су цијене јестивих ствари. У заглављу овог документа се каже,⁴⁾ „Присиљени смо да у вршењу своје дужности извршимо ново ограничење цијена јестивих ствари. Према томе, свако се мора држати мјере и цијена ниже наведених артикала, а ако буде имао какве робе ван ове, не смије је продавати прије него му ми одредимо цијене. Резервишемо себи право да смањујемо или повећавамо цијене према сезони“. Иза овога слиједе цијене:

Стари димљени⁵⁾ пршут домаћи — 16 солада за једну либру;⁶⁾ исти у продаји намало — 18 солада; пршут увозни сољени — 18 солада; исти резана намало — 20 солада; млетачка салама — 36 солада; иста, резана намало — 42 солда; иста са луком — 48 солада; млетачки маслац — 36 солада; домаћи маслац топљен — 30 солада; исти сирови — 24 солда; сир „пјаћентин“⁷⁾ — 40 солада; исти сир у продаји намало — 42 солда; слани сир — 10 солада; исти намало — 12 солада; пуљешки сир — 20 солада; исти намало — 24 солда; сир звани „марцолино ди Сотовенто“⁸⁾ — 24

³⁾ За раније године немамо архивских података.

⁴⁾ Цитирамо у слободном преводу. Докуменат је, наравно, писан на италијанском језику.

⁵⁾ Сушен на диму.

⁶⁾ Није означено о каквој се либри ради. Када је у документу назначено да се ради о танкој либри (*libra sottile*) или о великој либри (*libra grossa*), тај податак и ми наводимо. Тамо пак гдје овог податка нема у документу, наводимо либру без ближе ознаке.

Либра је у разним крајевима често имала разне вриједности. Нас оvdје интересује вриједност млетачке либре. Млеци су међутим, имали двије врсте либре: малу и велику либру („*libra sottile*“ и „*libra grossa*“). Мала либра садржала је 12 унча, што ће рећи да је тежила 0,301200 кг. Велика либра садржала је 16 унча, па је тежила 0,477494 кг (види: *Elementi di aritmetica di Bourdon, Milano, 1861, pag. 509*).

⁷⁾ Сир који се производио у мјесту званом Piacenza (Италија).

⁸⁾ Врста сира који се прави у мјесецу марту. Производи се у мјесту Sottovento (Италија), па је за ове крајеве био увозни артикал.

солда; сир из мјешине — 10 солада;⁹⁾ уље — 36 солада за једну конату;¹⁰⁾ сирће — 5 солада за једну конату; млетачки биголи (врста паште) — 11 солада за једну велику либру; пуљешки биголи — 10 солада за једну велику либру; пуљешки ориз — 5 солада за једну либру; млетачки ориз — 6 солада по либри; пасуљ — 4 и по солда по либри; пасуљ турски — 4 солда по либри; домаћа лећа — 4 солда по либри; млетачка лећа — 5 и по солада по либри; слани грах — 5 солада по либри; боб и „старчеви зуби“ (врста сочива) — 4 солда по либри; огуљени јечам (орзо) — 5 солада за малу либру; тучени боб — 5 солада по либри; тучени слани грах — 7 солада по либри; маст — 18 солада за либру; маст намало — 20 солада по либри; бакалар — 18 солада по либри; слане сарделе — 5 комада за једну газету; пшенично брашно — 4 солда по либри; нуларица — 7 солада по либри. — Цјеновник су потписали својеручно двојица напријед наведених ђустицијера.¹¹⁾

Дана 14 новембра 1700 године исти ђустицијери прописали су цјеновник свињског меса. У заглављу цјеновника стоји сљедећи текст:¹²⁾ „Позвани ми дољепотписани ђустицијери да установимо цијене свјежег свињског меса, па у вези с ранијим цјеновником и садашњим цијенама меса установили смо као ниже, за град и предграђе“. Слиједи цијене:

Свињетина свјежа од мушке свиње — 8 солада за велику либру; исто у шницлама — 12 солада за велику либру; исто у кобасицама — 16 солада за велику либру. — Цјеновник су потписали ђустицијери Ђовани Батиста Барћели и Ђовани Палини.¹³⁾

Дана 20 новембра 1700 године исти ђустицијери одредили су цијене вину. У заглављу овог цјеновника се каже: „С обзиром на оскудицу вина, те на цијену и трошкове око његовог увоза, ограничили смо цијене вину у граду и предграђу“. Иза овога слиједи одредба да сви они који продају вино на пијаци и било гдје у вароши имају продавати вино здраво и добре врсте по 5 солада за конату. Овај цјеновник важи само за продају вина намало.¹⁴⁾

Исте године, 7 децембра, исти ђустицијери донијели су измјену цијена свињском месу, одређених цјеновником од 14 новембра. Разлог који их је за ту измјену руководио види се из уводног дијела овог цјеновника, у коме се каже сљедеће: „Пошто

⁹⁾ Цијене за све напријед побројане артикле односе се по либри (нема ознаке да ли се ради о малој или великој либри).

¹⁰⁾ Коната — мјера за текућину (нешто више од литре).

¹¹⁾ Херцегновски архив (ХА): фасц. XVII/Политичко-управни млетачки архив (у даљем тексту: ПУМА): лист 10 и 24.

¹²⁾ Цитирамо у слободном преводу.

¹³⁾ ХА: фасц. иста; лист 11.

¹⁴⁾ ХА: фасц. иста; лист 12.

смо опазили да долази на пијацу већа количина свињског меса,¹⁵⁾ нашли смо за потребно да исправимо ранији цјеновник од 14 новембра 1700 у корист војске и становништва овога града. Убудуће има се месо продавати по сљедећим цијенама „... Слиједје цијене:

Свињетина свјежа од мушке свиње — 7 солада за велику либру; исто у шницлама — 10 солада за велику либру; исто у кобасицама — 16 солада за велику либру.¹⁶⁾ Цјеновник су потписали ђустицијери Ђовани Батиста Барћели и Ђовани Палини.¹⁷⁾

Година 1701

Први сачувани цјеновник из ове године потиче од 21 маја. Потписали су га исти ђустицијери, а односи се на цијене меса. У заглављу се каже да су ђустицијери Барћели и Палини, вршећи своју дужност надзора над цијенама меса, нашли за потребно да исте ограниче како слиједи:

Месо од вола — 5 солада по либри;¹⁸⁾ месо бравље од шкопца — 6 солада по либри; кравље месо — 4 солда по либри; овчје и козје месо — 5 солада по либри. — Цјеновник су потписали поменута двојица ђустицијера, а на дну је провидур Марко Антонио Ђелси додао примједбу да сваки месар има да се држи горњег наређења и да ће сваки прекршитељ и за сваки пут бити кажњен са 50 лира новчане казне у корист државне касе.¹⁹⁾

Сљедећи цјеновник носи ознаку 22 августа 1701 године. Прописали су га исти ђустицијери и односи се такође на цијене меса. У уводном дијелу наглашено је да је до овог снижавања цијена месу дошло усљед изобиља меса на тржишту, те с обзиром на цијене меса које важе у оближњим мјестима. Слиједје нове цијене:

Месо од вола — 3 солда по либри;²⁰⁾ кравље месо — 2 солда по либри; месо од овна шкопца — 4 солда по либри; месо од овце — 3 солда по либри; месо од јарца и од козе — 3 солда по либри.²¹⁾

¹⁵⁾ Дакле, закон понуде и тражње био је главни регулатор пијачних цијена и о њему су ђустицијери нарочито водили рачуна и настојали да увијек благовремено интервенишу на тржишту новим цијенама, које би одговарале моментаној ситуацији понуде и тражње и тиме могли ефикасно да сузбију неоправдано богаћење несавјесних трговаца.

¹⁶⁾ Децембар мјесец претставља сезону клања свиња, усљед чега је тог мјесеца и прилив свињског меса на тржиште био највећи. Та околност је условила извјесно снижење цијена за ову врсту меса.

¹⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист 13.

¹⁸⁾ Цијене за све врсте меса у овом цјеновнику одређене су за једну либру, али није наглашено да ли се ради о великој или малој либри. Међутим, пошто су цијене свињском месу у претходном цјеновнику биле одређене изричито по великој либри, вјеровати је да су и цијене у овом цјеновнику (као и у свим другим гдје није изричито споменуто да се ради о малим либрама) одређене за једну велику либру.

¹⁹⁾ ХА: фасц. иста; лист 14.

²⁰⁾ И у овом цјеновнику назначено је да се цијене односе по либри меса, не спомињући да ли се ради о великим или малим либрама.

²¹⁾ ХА: фасц. иста; лист 17.

Дана 19 септембра 1701 године исти ђустицијери прописали су цијену вино, тако да се вино здраво и добре врсте има продавати по цијени од 4 солда за једну конату. Одређивање ове цијене образлаже се чињеницом што је наступио појачан извоз вина, па му је стога требало снизити цијену у продаји намало.²²⁾

Последњи цјеновник из ове године (о коме има трага у документима дотичног периода) донесен је 27 децембра. Прописали су га ђустицијери Стефан Казимир Раковић, Иван Матија Сушић и Микеле Мароли, а односи се на цијене разних јестивих ствари. У заглављу овог документа говори се да су поменута тројица ђустицијера, изабрани одлуком овдашње власти од 19 децембра 1701 године, сачинили овај цјеновник, кога се сви морају придржавати, колико у продаји толико при куповини. Ако би пак пристигла нека друга роба, која није садржана у овом цјеновнику, мора се одмах пријавити да би се за њу одредиле цијене. Никаква роба не смије се продавати прије него се за њу одреде цијене, с тим што се оне одређују од времена до времена, те снизују или повишују. Забрањено је без дозволе и присуства ђустицијера одређивати цијене уљу, пшеници, вино, другим житарицама и сочивима, под пријетњом казне (у случају било каквог закидања потрошачима) која ће се накнадно одређивати према „оредбама правде“ Сви они који продају било какву робу на вагу морају у року од три дана предати на преглед све своје ваге и мјере, а овај цјеновник има се изложити и држати у свим дућанима на видном мјесту. Ако некоме у вези са овим буде штогод криво или се буде сматрао оштећеним, има се пријавити ђустицијерима и биће му изречена правда. Иза овога слиједе цијене:

Домаћи стари димљени пршут — 14 солада;²³⁾ исти намало — 16 солада; пршут увозни — 16 солада; исти намало — 20 солада; млетачка салама — 34 солда; иста намало — 36 солада; иста прављена с луком — 44 солда; иста намало — 48 солада; млетачко масло — 36 солада; домаће масло кувано — 30 солада; исто сирово — 24 солда; сир „пјаћентино“ — 44 солда; сир из Брешије — 36 солада; исти намало — 38 солада; сир „пјаћентино“ намало — 48 солада; слани сир домаћи — 8 солада; сир из мјешине — 8 солада; сир пуљешки — 18 солада; сир звани „марцолино ди Сотовенто“ — 24 солда; кавијар — 7 солада по унци; уље — 34 солда по конати; сирће добре врсте — 5 солада по конати; млетачки „биголи“ (врста паште) — 11 солада;²⁴⁾ пуљешки „биголи“ — 10 солада; млетачки ориз — 6 солада за малу либру; страни

²²⁾ ХА: фасц. иста; лист 18.

²³⁾ Не спомиње се мјера, како за овај артикал, тако ни за остале који у цјеновнику слиједе иза њега, све до кавијара.

²⁴⁾ За овај и за следећи артикал није означена мјера.

ориз — 5 солада за малу либру; пасуљ у зрну — 5 солада;²⁵⁾ боб и „старачки зуби“ (врста сочива) — 4 солда; лећа — 5 солада; слани грах тучени и боб тучени — 6 солада; јечам — 5 солада за малу либру; стара маст — 18 солада;²⁶⁾ бакалар — 20 солада; свјеже свињско месо навелико — 6 солада; исто намало — 7 солада; свјежа маст — 12 солада; кобасице добре врсте — 16 солада; сирови пршут — 7 солада; месо од вола добре врсте — 3 и по солда; месо од вола слабије врсте и месо од краве — 3 солда; месо од шкопца добре врсте — 4 и по солда; месо од шкопца слабије врсте, као и месо од овце и козе — 4 солда; исто сушено — 10 солада; слане сарделе — 5 комада за једну газету; брашно пшенично — 4 и по солда; брашно кукурузно — 3 и по солда; велика риба — 8 солада по либри;²⁷⁾ средња риба — 6 солада; ситна риба — 4 солда;²⁸⁾ свијеће од воска — 24 солда по либри; исте намало — 5 солада по комаду;²⁹⁾ скоранце — 10 солада;³⁰⁾ слане јегуље — 14 солада по либри;³¹⁾ мање слане јегуље — 12 солада;³²⁾ марилиране јегуље — 20 солада; желатина добре врсте — 14 солада; вино добре врсте — 5 солада по конати; вино слабије врсте — 4 солда по конати.³³⁾

Година 1702

Први сљедећи цјеновник на који се наилази јесте цјеновник меса од 6 маја 1702 године. Прописала су га иста тројица ђустицијера, а у уводном дијелу се каже да су ђустицијери опазили да су цијене меса много високе. Стога, да би се тај „неред“ на тржишту регулисао на опште добро и да би се установиле пристојне

²⁵⁾ За овај артикал, као и за сљедеће на списку све до „јечма“, није у цјеновнику означена мјера за тежину на коју се односи прописана цијена.

²⁶⁾ За овај артикал, као и за остале који слиједе по списку све до ставке „велика риба“, у цјеновнику није означена тежина на коју се односи прописана цијена.

²⁷⁾ Нема ознаке да ли се ради о великој или малој либри.

²⁸⁾ За средњу и ситну рибу нема ознаке за тежину на коју се односи одређена цијена. Но нема сумње да се и овдје цијена подразумијева по либри (иако се не зна да ли по великој или малој либри) као и на велику рибу.

²⁹⁾ Величина ових свијећа одређена је тако да их мора бити 5 комада у једној либри (не наводи се да ли у малој или великој либри).

³⁰⁾ Нема ознаке тежине.

³¹⁾ Притом је одређена и величина ових сланих јегуља: 2 комада у либри (не спомиње се да ли у малој или у великој либри).

³²⁾ За овај и сљедеће артикле до ставке „вино“ не спомиње се тежина на коју се односи прописана цијена.

³³⁾ ХА: фасц. иста; лист 20.

цијене меду, сматрали су за потребно и праведно да ограниче цијене за све врсте меса.³⁴⁾ Нове цијене одређене су како слиједи:

Месо од вола — 4 солда по либри;³⁵⁾ месо од краве — 3 солда;³⁶⁾ месо од шкопца — 5 солада; месо од овце — 4 солда;³⁷⁾

Година 1719

За читав период од 1702 до средине 1719 године није нам сачуван ниједан докуменат о цијенама. Нема сумње да су ти документи постојали и да су ђустицијери у дотичном периоду, исто као и раније и касније, водили рачуна о цијенама, пратили кретање цијена на тржишту и благовремено интервенисали, али та документација, нажалост, није сачувана.

Из године 1719 остао нам је сачуван само један једини цјеновник (па и он прилично оштећен), са датумом од 11 јула. Овај цјеновник издао је провидур Франћеско Кверини, док о ђустицијерима нема помена.³⁸⁾ Односи се на утврђивање цијена меду и из његовог сачуваног дијела могу се разабрати само следеће цијене:

Јагњетина и козлетина — 6 солада по либри;³⁹⁾ месо од вола — 5 солада по либри; месо од краве — 4 солда по либри; овчје месо — 4 солда по либри; овнујско месо — 5 солада по либри.

Овог цјеновника морали су се придржавати месари и сви остали који се баве продајом меса, под пријетњом новчане казне од 50 лира за сваки пут и за сваког починиоца.⁴⁰⁾

³⁴⁾ Ако се упореде цијене меду по цјеновнику од 27 децембра 1701 године и ове по цјеновнику од 6 маја 1702 године, те ако се притом има у виду да се цјеновником од 6 маја 1702 године снижавају постојеће цијене меса, вјероватно је да је у периоду између доношења ова два цјеновника морао бити донесен још један цјеновник, те да цјеновник од 6 маја снижава цијене одређене дотичним цјеновником. У архивском материјалу, међутим, не налазимо тај цјеновник, што не мора да значи да он није постојао. Но, с друге стране, могло је бити да су цијене меду од стране трговаца (у међувремену између ова два цјеновника) самовољно подизане, па да цјеновник од 6 маја 1702 године претставља снижавање тих самовољно подигнутих цијена, а не оних које су евентуално биле установљене неким претходним цјеновником. Ово тим прије што се у уводном дијелу цјеновника од 6 маја 1702 године спомиње „неред“ на тржишту.

³⁵⁾ Не зна се да ли по малој или великој либри.

³⁶⁾ За ову и следеће ставке у цјеновнику не спомиње се мјера, али је ван сумње да се ради о либри (иако се не зна да ли малој или великој), како је то речено за месо од вола.

³⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист 19.

³⁸⁾ Треба имати у виду околност да је овај докуменат добрим дијелом оштећен, па се не може знати какав је био његов пуни садржај прије оштећења.

³⁹⁾ Није назначено да ли се ради о великој или малој либри.

⁴⁰⁾ ХА: фасц. LXIX/ПУМА; лист 21 и 24.

Година 1723

За период од 1719 па до друге половине 1723 године такође недостаје архивска документација о одређивању цијена и раду ђустицијера. Први цјеновник из ове године на који наилазимо јесте овај од 17 октобра, који се односи на цијене свијећа и прехранбених артикала, а који су прописали тадашњи ђустицијери капетан Матија Криловић и Зуане Палини. У заглављу овог документа нема никаквих посебних констатација, него одмах слиједи цијене:

Лојане свијеће — 20 солада по великој либри;⁴¹⁾ домаћа пашта „лазањети“ — 8 солада за велику либру; домаћа пашта „биголи“ — 9 солада за велику либру; иста увозна — 11 солада за велику либру, млетачки ориз — 7 солада за малу либру; арбанашки ориз — 5 солада за малу либру; пасуљ са црним шарама — 5 солада за велику либру; исти турски — 4 солда за велику либру; домаћа лећа — 4 солда за велику либру; млетачка лећа — 5 солада за велику либру; слане сарделе — 6 комада за 1 гросет („grossetto“); сирће — 4 солда за конату; ново уље⁴²⁾ — 30 солада за конату; орзо — 6 солада за малу либру; слани грах — 5 солада за велику либру; скоранца — 10 солада за велику либру; слане јегуље — 16 солада за велику либру. — Цјеновник су потписали напријед поменути ђустицијери.⁴³⁾

Приликом набавки појединих контингената брашна пекари су били дужни да поднесу доказ о врсти, квалитету и цијени набављеног брашна да би се на основу тога могао сачинити цјеновник за хљеб и брашно, кога су се ови морали придржавати. У намјери да ово изиграју,⁴⁴⁾ пекари су често избјежавали да благовремено подносе ове обавијести. Овај разлог навео је провидура⁴⁵⁾ да 28 октобра 1723 године изда акт сљедеће садржине:⁴⁶⁾ „Опазило се да се пекари нијесу одазвали позиву да донесу доказ о брашну да би се утврдио цјеновник за продају тачне мјере хљеба. а да се то не би и даље отезало, позивамо свакога да има ово уручити (мисли се ваљда: „обзнанити“ — м. п.) свим пекарима, који су под пријетњом казне од 50 лира дужни да још данас поднесу односне доказе у сврху горњег“.⁴⁷⁾

Рекло би се да су по горњој наредби одмах и у постављеном року поступили сви пекари, јер су ђустицијери Зуане Палини и

⁴¹⁾ Ове лојане свијеће биле су домаће производње.

⁴²⁾ У цјеновнику је изричито наглашено да се под „новим уљем“ подразумијева уље до Божића.

⁴³⁾ ХА: фасц. LXXVIII/ПУМА; лист 41.

⁴⁴⁾ Нарочито у ситуацијама када би нови контингент брашна био набављен по цијени нижиј од претходног.

⁴⁵⁾ Пошто је потпис провидуров на овом акту нечитак, не можемо утврдити његово име.

⁴⁶⁾ Цитирамо у слободном преводу.

⁴⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист 38.

капетан Матија Криловић већ следећег дана (29 октобра) сачинили и објавили цјеновник хљеба и брашна, са следећим цијенама:

Хљеб од нуларице (бијели), добро печен — 4 солда за 10 унча; црни хљеб — 4 солда за 12 унча; брашно бијело (нуларица) — 6 солада за велику либру.

Горњи цјеновник био је истог дана јавно оглашен бубњем на тргу у Херцегновом, а истог дана провидур Херцегновог (својим актом од 29 октобра поменуће године) наредио је да се сви пекари и остали који се баве продајом хљеба имају стриктно придржавати утврђеног цјеновника, под пријетњом новчане казне⁴⁸⁾ и одузимања права на производњу и продају хљеба, с тим што цјеновник морају држати изложен у својим радњама.⁴⁹⁾

Година 1727

За период од 1723 па до новембра 1727 године нијесу се сачували цјеновници, нити какви други акти ђустицијера или провидура који би се односили на питање цијена.

Први (а уједно и једини сачувани) цјеновник из 1727 године јесте овај од 1 новембра, који се односи на цијене неких прехранбених артикала. Цјеновник је састављен од стране ђустицијера,⁵⁰⁾ а по наређењу провидура Марка Аурелија Соранце. У уводном дијелу цјеновника наглашава се да се он односи на поменуће јестиве ствари, било да се продају у граду или околини, те да га се морају сви придржавати. Сваки онај ко би набавио навелико нешто од ове робе, мора ту набавку пријавити ђустицијерима, да би му ови одредили цијену за продају намало. У противном биће кажњени „по постојећим одредбама“ Одређене цијене су следеће:

Вино доброг квалитета — 4 солда за конату; сирће доброг квалитета — 5 солада за конату; уље бистро — 40 солада за конату; пшенично брашно без царине⁵¹⁾ — 9 солада за оку; пшенично брашно оцарињено,⁵²⁾ нуларица — 6 солада за либру;⁵³⁾ домаћи пасуљ — 9 солада за либру. — Даљи текст недостаје јер је докуменат уништен од влаге.⁵⁴⁾

⁴⁸⁾ Не каже се колико износи новчана казна којом се пријети.

⁴⁹⁾ ХА: фасц. иста; лист 38 и 55.

⁵⁰⁾ Не може се утврдити који су ђустицијери били у то доба, јер је половина документа уништена од влаге, па недостају потписи ђустицијера.

⁵¹⁾ Брашно без царине = брашно домаће производње (јер се на домаће производе није плаћала царина).

⁵²⁾ Увозно брашно.

⁵³⁾ Не каже се да ли за велику или малу либру. Исто и код следеће ставке.

⁵⁴⁾ ХА: фасц. ХСVIII/ПУМА; лист 3.

Година 1729

За период од краја 1723 до децембра 1729 године нема архивских података. Дана 10 децембра 1729 године издата су три посебна цјеновника. Један се односи на разне прехранбене артикле и лојане свијеће, други на месо, а трећи на брашно, хљеб и тјестенине.

Цјеновник за разне прехранбене артикле и лојане свијеће прописали су ђустицијери тененте Франћеско Гајо и Пјетро Фонтана, по наређењу провидура Пјетра Витури. У заглављу овог документа стоји сљедеће⁵⁵⁾: „Процјена извршена од нас потписаних ђустицијера, изабраних по налогу провидура овога града Пјетра Витури 20 новембра 1729 године. Свако ће морати да је се строго придржава и ко год набави каквих јестивих ствари које подлежу цијенама, не смије их ставити у продају прије него му их (тј. цијене — м. п.) ми одредимо, а то особито због заштите сиротиње. У случају ако ко прекрши ове цијене, одузеће му се роба и по закону бити раздијељена, а биће кажњен са 10 лира сваки пут и то раздијељено сиромасима“ — Слиједје цијене:

Вино добре и најбоље врсте — 4 солда за конату; остика добре врсте — 4 и по солда по конати; ново бистро уље — 34 солда за конату;⁴⁶⁾ пшенично брашно неопцарињено — 14 солада за оку; кукурузно брашно — 6 солада за оку; мијешано брашно — 5 солада за оку; венецијански ориз — 8 солада по малој либри; арбанашки ориз — 7 солада по малој либри; домаћа лећа — 4 солда за велику либру; млетачки пасуљ — 5 солада по либру;⁵⁷⁾ арбанашки пасуљ — 4 солда по либри; арбанашки слани грах — 4 солда по либри; млетачки орзо — 6 солада по либри; цијеђено масло — 24 солда по либри; слани сир у комадима — 8 солада по либри; сир из мјешине — 7 солада по либри; сланина суха — 22 солда по либри; сланина сирова — 12 солада по либри; сирова шунка — 7 солада по либри; суха шунка. . .⁵⁸⁾ месо од ребара (панцета)⁵⁹⁾ — 10 солада по либри; велики арбанашки боб — 4 солда по либри; мали боб — 2 солда по либри; слане сарделе велике — 4 комада за 1 газету; слане сарделе средње величине — 6 комада за 1 газету; слане сарделе ситне 18 комада за 1 газету; лојане свијеће — 24 солда по либри.⁶⁰⁾

⁵⁵⁾ Цитирамо у слободном преводу.

⁵⁶⁾ У цјеновнику је код ове ставке посебно истакнуто да се ради о конати која запрема двије велике либре уља.

⁵⁷⁾ Од ове ставке па до краја цјеновника као мјера за поједине артикле спомиње се само „либра“, без ознаке да ли се ради о великој или малој либри.

⁵⁸⁾ За овај артикал недостаје податак о цијени, јер је на том мјесту докуменат страдао од влаге.

⁵⁹⁾ Вјероватно се такође ради о свињском месу, мада то није у цјеновнику наглашено.

⁶⁰⁾ ХА: фасц. СIII/ПУМА; лист 77.

Цјеновник мяса, са истим датумом, прописан је од истих ђустицијера.⁶¹⁾ У заглављу цјеновника се констатује да је било појава да су месари и остали који се баве продајом мяса својевољно повећавали цијене, па — пошто то специјално погађа сиротињу — овим цјеновником се строго фиксирају цијене месу, под пријетњом заплене мяса и новчане казне у износу од 10 лира за сваки прекршај и за сваког прекршитеља, па макар да се ради и о најмањем прекорачењу тачно одређених цијена. Новчане казне утјеране од таквих прекршитеља имају подијелити „сиромашницима и потребницима“ — Слиједи новоодређене цијене:

Месо од овна шкочца — 6 солада за малу либру; овчје месо — 5 солада;⁶²⁾ прчје месо — 5 солада; месо од јарца — 5 солада; месо волујско, дебело — 5 солада; месо волујско мршава — 4 солда; месо кравље — 4 солда; месо у шницлама — 8 солада; шунка сирова 7 солада.⁶³⁾

Под истим датумом прописан је и посљедњи цјеновник — за хљеб, брашно и тјестенине.⁶⁴⁾

Бијели хљеб од нуларице, добро печен и са добрим квасом — 8 солада за 10 унча;⁶⁵⁾ хљеб од мијешаног брашна, добро печен — 4 солда за 10 унча; бијело брашно (нуларица) — 10 солада по либри;⁶⁶⁾ црно брашно — 2 солда; мекиње — 1 солад; пашта звана „биголи“, просушена — 10 солада; пашта звана „лазања“, домаћа — 9 солада; танки „биголи“ домаћи — 10 солада; млетачки „биголи“ — 12 солада; биголи звани „di sotto vento“ — 10 солада.⁶⁷⁾

Година 1730

За период од 10 децембра 1729 па до 16 маја 1730 године нема архивских података о кретању цијена. Први цјеновник из 1730 год. датиран је 16 маја и односи се на цијене кукуруза и кукурузног брашна. Цјеновник су прописали ђустицијери Франћеско Гајо и Пјетро Фонтана и њиме је одређена цијена за кукуруз 10 и по литра за млетачки стар, а за кукурузно брашно 5 и по со-

⁶¹⁾ На документу стоји биљешка да су ова двојица ђустицијера „изабрани и постављени“ од стране провидура Пјетра Витури, декретом од 20 новембра 1729 године.

⁶²⁾ Све цијене у овом цјеновнику одређене су за 1 малу либру тежине.

⁶³⁾ ХА: фасц. иста; лист 78.

⁶⁴⁾ У овом документу нијесу назначена имена ђустицијера који су овај цјеновник прописали. Но пошто је и овај цјеновник донесен истог дана када и она два претходна, сигурно је да су их прописали исти ђустицијери.

⁶⁵⁾ Упада у очи јако висока цијена хљебу у односу на друге артикле.

⁶⁶⁾ За овај и све остале артикле који даље слиједи у цјеновнику цијене су одређене по „либри“ тежине, без ознаке да ли се мисли на велику или малу либру.

⁶⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист 79. — Овај цјеновник не садржи никакве одредбе о кажњавању прекршитеља.

лада за оку. Прекршитељима се пријети новчаном казном и губитком робе.⁶⁸⁾

Дана 22 јуна 1730 године донесен је цјеновник неких прехранбених артикала, прописан од ђустицијера Ђована Франћеско Палини и алфијера Северина Белини.⁶⁹⁾ У заглављу овог цјеновника се каже да су поменути ђустицијери установили овај цјеновник и ограничили цијене ниженазначене робе, а ко се не буде придржавао ових цијена да ће бити кажњен губитком робе и новчано са 5 лира (сваки прекршитељ и за сваки случај), с тим што ће се, како заплијењена роба, тако и новац утјеран од глоба, раздијелити сиротињи. Иза тога слиједе цијене:

Ориз из Мантове — 7 солада по либри;⁷⁰⁾ кукурузно брашно — 6 солада за оку; пашта „биголи“; домаћа — 10 солада по либри; домаћа лећа — 4 солда по либри; лојане свијеће — 24 солда по либри; лојане свијеће у продаји намало — 6 солада по комаду (од оних којих има 4 комада у либри); мање лојане свијеће у продаји намало (оне којих има 5 комада у либри) — 5 солада по комаду. — Овај цјеновник био је прегледан и одобрен од провидура, о чему стоји на документу званична биљешка.⁷¹⁾

У августу 1730 године на читавој територији која је била у надлежности генералног провидура у Задру (па према томе и у овом крају) извршена је промјена курса неких новаца. У вези с тим генерални провидур Себастијан Вендрамин упутио је 17 августа 1730 године из Задра званични акт провидуру Херцеговог, којим му ставља до знања да се снижава курс цекина и газетона, тако да се вриједност цекина снижава са 36 на 33 лире, а газетона са 2 солда на 1 и по солда.⁷²⁾ У вези с овим провидур Херцеговог Пјетро Витури упутио је 27 августа исте године проглас свим трговцима на својој територији, којим их обавјештава да се, усљед снижавања курса цекина и газетона, одређују нове цијене.⁷³⁾

У складу са наредбом генералног провидура и провидура Херцеговог, ђустицијери потпуковник Бенедето Дакостија, Ђовани Франћеско Палини и Ђовани Антонио да Лука прописали су 26 августа 1730 године нове цијене прехранбених артикала. У уводном дијелу овог цјеновника се каже⁷⁴⁾: „Овај цјеновник је састављен у присуству гувернера војног, а по налогу провидура Пјетра Витури, у извршењу наређења пресвијетлог генералног провидура Себастијана Вендрамина. Нико не смије продавати ни-

⁶⁸⁾ ХА: фасц. иста; лист 69.

⁶⁹⁾ За ове ђустицијере у документу се каже да су били „изабрани“ од провидура Пјетра Витури, декретом од 18 јуна 1730 године.

⁷⁰⁾ За овај и све остале артикле у цјеновнику, код којих је цијена прописана по либри, не спомиње се да ли се ради о малој или великој либри.

⁷¹⁾ ХА: фасц. иста; лист 88.

⁷²⁾ ХА: фасц. иста; лист 792.

⁷³⁾ ХА: фасц. иста; лист 89.

⁷⁴⁾ Цитирамо у слободном преводу.

какву робу прије него му се утврде цијене од ђустицијера. У противном заплијениће му се роба и друго, што провидур нађе за сходно.“ Иза овога слиједе цијене:

Бистро старо уље — 24 солда по конати; бистро ново уље⁷⁵⁾ млетачки ориз — 5 и по солада по малој либри; арбанашки ориз — 5 солада по малој либри; домаћа лећа — 3 солда по либри;⁷⁶⁾ млетачки пасуљ;⁷⁷⁾ арбанашка лећа — 3 солда по либри; млетачки орзо — 4 солда по либри; сухи биж (грашак) — 4 солда по либри; сочиво звано „бабини зуби“ — 2 солда по либри; велики арбанашки боб — 3 солда по либри; мали боб — 1 и по солад по либри; пашта „биголи“ из увоза — 8 солада по либри; пашта „биголи“, домаће производње;⁷⁸⁾ оцијеђено масло — 16 солада по либри; свјеже (сирово) масло — 12 солада по либри; слани сир — 5 и по солада по либри; сир у мјешини — 5 солада; сланина суха — 13 солада; сланина сирова — 8 солада по либри; стари (сухи) пршут — 12 солада по либри; сирови пршут — 5 солада по либри; панцета (свињска ребра) — 7 солада по либри; слане сарделе велике — 8 комада за 4 солда; слане сарделе средње величине — 16 комада за 4 солда; слане сарделе ситне — 48 комада за 4 солда; лојане свијеће — 16 солада по либри; сирће првокласно — 3 солда по конати.⁷⁹⁾

Година 1743

За период од августа 1730 па до 1743 године недостају архивска документа.

Дана 6 јуна 1743 године тадашњи ђустицијери Микеле Мароли и Пијеро Фонтана прописали су цјеновник меса, који гласи:

Месо овнујско од шкопца — 8 солада по малој либри;⁸⁰⁾ месо од овце, јарца и козе — 7 солада; месо од дебелог вола — 8 солада; месо од мршаваг вола — 6 солада; месо од краве — 6 солада; месо од козлића и јагњића — 10 солада. — Прекршитељима ових цијена пријети се заплњеном меса и глобом од 10 лира, за сваког прекршитеља и за сваки случај. Новац од утјераних казни

⁷⁵⁾ Не може се прочитати податак о цијени, јер је докуменат на овом мјесту толико изблиједио да је текст постао нечитак.

⁷⁶⁾ Код овог артикла, као и код осталих гдје се спомиње тежина само по либри, не зна се да ли се ради о малој или о великој либри.

⁷⁷⁾ Не види се цијена јер је докуменат на том мјесту потпуно изблиједио па је текст нечитак.

⁷⁸⁾ Текст нечитак, јер је докуменат на том мјесту изблиједио.

⁷⁹⁾ ХА: фасц. иста; лист 100 и 102.

⁸⁰⁾ У документу се спомиње либра од 12 унча, што означава уствари малу либру. За све остале артикле у овом цјеновнику цијене су такође одређене за малу либру тежине.

иде у корист оне касе за коју то одлучи провидур по свом слободном нахођењу.⁸¹⁾

Истог дана и исти ђустицијери⁸²⁾ прописали су цјеновник хљеба, брашна и паште, са сљедећим цијенама:

Бијели хљеб од нуларице, добро печен и надигнут — 8 солана за 10 унча; хљеб од црног брашна — 8 солада за 16 унча (тј. за једну велику либру — м. п.); бијели хљеб у рошчићима⁸³⁾ од нуларице — 8 солада за 9 унча; бијело брашно (нуларица) — 14 солада за велику либру; мекиње — 1 солад по великој либри; отпаци — 1 солад по великој либри; пашта „биголи“ од нуларице — 12 солада по либри,⁸⁴⁾ пашта „лазање“ од нуларице — 12 солада по либри.

Горњих цијена мора се свако придржавати под пријетњом заплъне робе, која ће се подијелити сиромасима, и сувише новчане глобе у износу од по 10 лира у корист оне касе како одреди провидур по свом нахођењу.⁸⁵⁾

Овдје би било интересантно споменути неког Турчина, који је у заједници са неким Ангуном Крајином⁸⁶⁾ донио у Херцегнови на продају неку робу (кукуруз и рибу). Ђустицијери Микеле Мароли и Пјеро Фонтана дана 20 децембра 1743 године одредили су овој роби сљедеће продајне цијене:

За три стара кукуруза (колико је укупно било) — 6 лира и 1 солад за четврт стара; слане јегуље ситне и средње — 20 солада по либри⁸⁷⁾; слане јегуље крупне — 24 солда по ли-

⁸¹⁾ ХА: фасц. СXLVIII/ПУМА; лист 29.

Упада у очи да није постојало једног општег принципа (који би се темељио било на неком позитивном пропису, било на преседану који је створила пракса) који би одређивао, увијек и за сваки случај, коме иде новац од утјераних глоба. У већини случајева, како заплијењена роба, тако и утјеране новчане глобе, ишле су у корист сиромаша. У извјесним пак случајевима о томе је одлучивао провидур, а да притом ничим није био везан, јер је такве одлуке провидур доносио „по свом нахођењу“. У већини пак случајева у цјеновницима је била садржана посебна одредба о томе да ли заплијењена роба и утјеране глобе иду у корист градске сиротиње или се оставља провидуру да у конкретним случајевима сам о томе одлучује. Међутим, намеће се питање како се поступало у оним случајевима када цјеновници нијесу садржавали никакве одредбе о тим питањима. Нажалост, расположиви архивски материјал не пружа нам јасан одговор на ово питање.

⁸²⁾ У документу се каже да су ови ђустицијери изабрани „по наређењу“ провидура Пјетра Антуна Бембо — одлуком од мјесеца маја (не наводи се дан) 1743 године.

⁸³⁾ Врста кифле.

⁸⁴⁾ За пашту (како за ову врсту, тако ни за ону која слиједи по списку) није споменуто у цјеновнику да ли се ради о малој или великој либри.

⁸⁵⁾ ХА: фасц. иста; лист 30.

⁸⁶⁾ Из документа се не види одакле су.

⁸⁷⁾ За овај артикал, као ни за остале артикле у овом цјеновнику, не види се да ли се одређена цијена односи на велику или на малу либру тежине.

бри; циполи добро сушени — 18 солада по либри; бутарги (икра) — 50 солада по либри.⁸⁸⁾

Година 1744

Сљедећи цјеновник датиран је са 29 јуна 1744 године. Заправо, не ради се о цјеновнику прописаном од стране ђустицијера, како је то било уобичајено, него о наредби провидура Пјера Антонија Бембо. У уводу ове наредбе каже се да је опет дошло до неоправданог повишења цијена месу, које повишење је изазвала незаситљивост месара, а што иде на велику штету народа, нарочито сиротиње. Пошто су месари изазвали ово повишење цијена без страха од Бога и упркос толиким провидуровим наредбама — каже се даље у уводу — а да би се томе стало на пут, наређује се овим јавним прогласом да убудуће нико не смије клати стоку изван јавних кланица, а за месо се одређују сљедеће цијене:

Првокласно волујско месо — 7 солада по либри;⁸⁹⁾ месо од краве — 6 солада по либри; месо бравље од шкопца — 8 солада по либри; месо од јарца, козе и овце — 7 солада по либри.⁹⁰⁾

Година 1751

За период од краја јуна 1744 до почетка 1751 године не налазимо у архивским документима никакав цјеновник. Сљедећи цјеновник (који се односи на јестиве ствари и свијеће) датиран је 6 јануара 1750 год. — М. V.,⁹¹⁾ што ће рећи 6 јануара 1751 године. Прописали су га тадашњи ђустицијери тененте Гашпаро Ронкали и Микеле Лазари и садржи сљедеће цијене:

Маслиново уље добре врсте — 2 лире по конати;⁹²⁾ венецијански ориз — 10 солада по либри;⁹³⁾ арбанашки ориз — 8 солада по либри; венецијански орзо — 9 солада по либри; пасуљ — 5 солада по либри; лећа — 6 солада по либри; боб — 5 солада по либри; сирће првокласно — 6 солада по конати;⁹⁴⁾ сарделе

⁸⁸⁾ ХА: фасц. иста; лист 28.

Овај документ не садржи никакве одредбе о кажњавању евентуалног прекршиоца.

⁸⁹⁾ Не зна се да ли се ради о великој или малој либри, јер се у читавом документу спомиње само „либра“.

⁹⁰⁾ ХА: фасц. СXLVI/ПУМА; лист 8.

Документ не садржи изричне одредбе о кажњавању прекршитеља.

⁹¹⁾ Млетачко рачунање времена („more veneto“), по коме се година завршава фебруаром, а нова година почиње мартom.

⁹²⁾ Коната уља = један килограм уља.

⁹³⁾ Како код овог тако и код осталих артикала у овом цјеновнику, за које су цијене одређене по јединици мјере за тежину, не зна се да ли се ради о малој или великој либри, јер се у документу спомиње само „либра“.

⁹⁴⁾ Коната сирћета или вина значи нешто више од једног килограма (око 1,10 кг.).

велике — 1 газета за 3 комада; сарделе средње — 1 газета за 4 комада;⁹⁵⁾ домаћи пршут (шунка) — 3 и по солда за једну унчу; домаћа стара сланина — 3 солда по унчи; лојане свијеће — 34 солда по либри; кукурузно брашно — 10 солада за оку; бишкот (двопек) — 7 солада по либри; пашта пуљешка — 22 солда по либри; масло оцијеђено — 32 солда по либри; масло свјеже (сирово) — 20 солада по либри.

У документу се наглашава да се свако мора придржавати ових прописаних цијена, под пријетњом казне⁹⁶⁾ одређене одлуком генералног провидура Александра Молина,⁹⁷⁾ с тим што цјеновник мора бити изложен у свим дућанима у којима се продају јестиве ствари.⁹⁸⁾

Година 1752

За период од 6 јануара 1751 године па до краја јуна 1752 године недостају документа о одређивању цијена. Из 1752 године сачувао се опет само један цјеновник (о цијенама меса), датиран 30 јуна 1752 године, а прописан од ђустицијера Винћенца Фјори, серђенте мађора и вице-гувернера, и Микела Лазари. Овај документ садржи сљедеће цијене:

Месо од вола, добро и дебело — 6 солада по либри;⁹⁹⁾ месо од краве — 5 солада по либри; месо бравље од шкопца — 7 солада по либри; месо бравље обично — 6 солада по либри; месо од овце или козе — 5 солада по либри; месо од јагњића или козлића — 3 солада по либри.

Документ садржи посебну клаузулу којом се обзнањује да се овог цјеновника мора свако придржавати, под пријетњом казни

⁹⁵⁾ Из неких докумената из 1770 године може се видјети како се у просјеку кретао улов плаве рибе у овом крају. Тако из изјава рибара, датих 30 јуна 1770 године у провидуровој канцеларији, произилази да су само за вријеме тадашњег шкура (шкуро = период кад нема ноћу мјесеца) уловили: Илија Ђуковић из Баошића — 2 барила сардела и 10 барила сардуна; Марко Попов — 3 барила сардела и 10 барила сардуна; Гаврило Маловић — 4 барила сардела и 9 барила сардуна, итд. (ХА: фасц. ССХХХV/ПУМА; лист бр. 180). Кад се узме у обзир примитиван начин ондашњег рибарења, овакав улов није био мали. Најзад, кад се узме у обзир да су ово подаци (можда још и непотпуни) само из једног села, а да се рибарством бавио знатан број људи скоро из свих приморских села дуго обале овога краја, долази се до сигурног закључка да је рибарство у оно вријеме (у млетачком периоду) претстављало важну привредну грану овога краја, па је и трговина свјежом и усољеном рибом морала бити жива.

⁹⁶⁾ Не зна се каква је то казна којом се пријети.

⁹⁷⁾ У овом документу не спомиње се откада је дотична одлука генералног провидура Молина, али се из једног другог документа из 1753 године (ХА: фасц. СLXXXV/ПУМА; лист 18) види да се ради о некој одлуци бившег генералног провидура Александра Молина још од 6 новембра 1690 године, која је још увијек била на снази. Но ни из овог документа не може се видјети шта је та одлука садржала.

⁹⁸⁾ ХА: фасц. СLXXVI/ПУМА; лист 62.

⁹⁹⁾ За све артикле садржане у овом цјеновнику као јединица мјере за тежину спомиње се „либра“, па се не зна да ли се мисли на малу или велику либру.

које одреди провидур по своме нахођењу. Даље се констатује да је овај цјеновник састављен по одобрењу тадашњег провидура Луке Мино.¹⁰⁰⁾

Година 1753

Сљедећи цјеновник на који се наилази јесте овај од 19 априла 1753 године, којим се регулишу цијене хљеба и брашна, а који су прописали тадашњи ђустицијери — чија се имена не наводе — по наређењу ондашњег провидура Доменика Пицамано. Докуменат садржи сљедеће цијене:

Бијели хљеб од нуларице, добро печен — 8 солада за 13 унча; хљеб од другог брашна — 8 солада за 16 унча (тј. за де-белу либру — м. п.); бијело брашно нуларица — 7 солада по либри;¹⁰¹⁾ обично брашно — 5 солада по либри; црно брашно — 3 солда по либри; мекиње — 2 солда по либри; отпаци — 2 солда по либри.

У документу се посебно наглашава да цјеновник мора бити изложен у свим дућанима гдје се продаје хљеб и да се прописаних цијена има свако придржавати, под пријетњом казни прописаних од бившег генералног провидура Александра Молина од 6 новембра 1690 године, с тим што ђустицијери придржавају себи право да снижавају или повећавају цијене овим артиклима, зависно од општег кретања цијена и сезоне.¹⁰²⁾

Година 1757

Први документи о цијенама на које наилазимо последије горепомнутих јесу они из средине 1757 године. Цјеновник од 20 јуна 1757 године прописали су ђустицијери Ђовани Франћеско Миноци и Доменико Мингони, а по наређењу провидура Зан Батисте да Мосто. То је цјеновник за хљеб. У њему су садржане сљедеће одредбе о цијенама:

Бијели хљеб од конавоског или паштровског брашна,¹⁰³⁾ добро печен — 8 солада за 10 унча; хљеб од обичног брашна, добро печен — 8 солада за 11 унча; хљеб од било којег брашна — 8 солада за 14 унча;¹⁰⁴⁾ хљеб од црног брашна — 8 солада за 18 унча.¹⁰⁵⁾ Цјеновник садржи клаузулу да ће прекршитељи бити

¹⁰⁰⁾ ХА: фасц. иста; лист 65.

¹⁰¹⁾ За овај и све сљедеће артикле у цјеновнику спомиње се „либра“.

¹⁰²⁾ ХА: фасц. CLXXXV/ПУМА; лист 18.

¹⁰³⁾ Упада у очи да је хљеб од конавоског или паштровског брашна знатно скупљи него од осталог (види цјеновник хљеба из 1753 — уколико у протеклом периоду није дошло до каквог општег, осјетнијег пораста цијена хљебу, услед чега се не би могли изводити ови закључци простим упоређивањем цијена из 1753 са овим из 1757 године).

¹⁰⁴⁾ Свакако се мисли на брашно јевтиније од „обичног“ брашна (можда кукурузни хљеб, ражани или сл.).

¹⁰⁵⁾ Вјероватно се све цијене у овом цјеновнику односе на врсте хљеба од конавоског или паштровског брашна.

кажњени „по нахођењу правде“,¹⁰⁶) с тим што ђустицијери задржавају себи право да снижавају или повећавају ове цијене, зависно од услова који то буду диктирали.¹⁰⁷)

Истог дана (20 јуна 1757 године), од истих ђустицијера и по наређењу истог провидура прописан је цјеновник за продају вина и кукурузног брашна намало. Прописане цијене су следеће:

Добро вино — 7 солада по конати; слабије и лагано вино — 6 солада по конати; најслабије вино¹⁰⁸) — 4 солда по конати; кукурузно брашно — 10 солада за оку. — Цјеновник садржи клаузулу да је сваки продавац дужан да сваке суботе донесе у провидурову канцеларију узорке вина,¹⁰⁹) с тим што ће прекршитељи прописаних цијена бити кажњени „према нахођењу правде“, док ђустицијери резервишу себи право да ове цијене могу мијењати (подизати или смањивати) према приликама.¹¹⁰)

Од стране истих ђустицијера и по наредби истог провидура донесен је 30 јула 1757 године¹¹¹) цјеновник меса, који садржи следеће одредбе о цијенама:

Месо од вола, дебело и добре врсте — 6 солада по либри;¹¹²) месо од вола слабије врсте — 5 солада по либри;¹¹³) месо од бика и краве — 5 солада по либри;¹¹⁴) браветина од шкопца — 6 солада по либри; месо од овна¹¹⁵) и овце — 5 солада по либри. — Цјеновник садржи и одредбе о кажњавању прекршитеља из којих произилази да ће се сваки прекршитељ (и за сваки пут)

¹⁰⁶) Мисли се ваљда: „по слободној оцјени провидура“ (чија ће одлука о врсти и мјери казне у сваком конкретном случају зависити од његове оцјене дотичног случаја).

¹⁰⁷) ХА: фасц. СХСІХ/ПУМА; лист 93.

¹⁰⁸) Нема неког објективног и унапријед утврђеног мјерила за класификацију ових вина, него то зависи од оцјене ђустицијера.

¹⁰⁹) Према поднесеним узорцима (оне врсте вина која се налазила у продаји) ђустицијери су утврђивали квалитет вина ради примјене одредаба наведеног цјеновника.

¹¹⁰) ХА: фасц. 'иста; лист 99.

¹¹¹) Изгледа да је овај цјеновник био састављен 10 јула исте године, па да је његово објављивање успиједило нешто касније, јер је на документу првобитно стајао датум 10 јула, па је исправљен на „30 јула“.

¹¹²) У овом цјеновнику нигдје нема помена о томе да ли се ради о великој или малој либри.

Интересантно је да су цијене за прва три артикла на списку биле раније написане и износиле по један солад ниже од ових, па је на цјеновнику накнадно извршена исправка. Тако је за овај артикал (месо од вола, дебело и добре врсте) првобитно била уписана цијена од 5 солада по либри, па је преко тога извршена исправка на 6 солада. Из овога би се дао извести закључак да је овај цјеновник био написан 10 јула и садржао цијене нешто ниже од ових, али да су се у међувремену (од 10 до 30 јула), до његовог објављивања прилике на тржишту нешто измијениле, што је условило и ове исправке цијена прије објављивања цјеновника.

¹¹³) Раније је стајала цијена: 4 солда, а касније је исправљена на 5 солада.

¹¹⁴) Раније: 4 солда, па исправљено на 3.

¹¹⁵) Ваљда од некастрираног овна.

казнити новчано са 5 дуката, у корист онога како провидур нађе за сходно, с тим што провидуру остаје право да у конкретним случајевима одреди и изрекне још веће казне.¹¹⁶⁾

Година 1759

Први сљедећи докуменат на који се наилази јесте овај од 28 јула 1759 године. То је цјеновник јестивих ствари и свијећа, прописан од тадашњих ђустицијера Микела Лазари и Ђордана Калдароло, по наређењу провидура Луке Минио. Овим документом прописане су сљедеће цијене:

Маслиново уље доброг квалитета — 2,8 лира по конати; сирће доброг квалитета — 8 солада по конати; млетачки ориз — 10 солада по малој либри; арбанашки ориз — 8 солада по малој либри; ситни пасуљ са црним окцима — 5 солада по либри;¹¹⁷⁾ млетачки слани грах — 8 солада по либри; млетачки орзо — 8 солада по либри; арбанашки боб — 6 солада по либри; лећа — 6 солада по либри; домаћи слани сир — 16 солада по либри; масло цијеђено (чисто) у дућанима — 2 лире по либри; масло младо у дућанима — 1,10 лира по либри; масло младо на пијаци — 1,4 лира по либри; сланина — 1,16 лира по либри; бакалар — 1,6 пршут намало — 3 солда по једној унчи; лојане свијеће — 1,10 лира по либри; пашта „лазањете“ — 9 солада по либри; пашта „биголи“, бијела — 12 солада по либри; слане сарделе велике — 1 газета за 3 комада; слане сарделе средње величине — 1 газета за 4 комада:

У заглављу овог документа стоји клаузула да се ових цијена морају придржавати сви трговци и купци, под пријетњом казни одређених својевремено од генералног провидура Александра Молина (не помиње се датум),¹¹⁸⁾ с тим што ђустицијери резервишу себи право да могу вршити измјене ових цијена према сезони и захтјевима тржишта.¹¹⁹⁾

Исте године, 26 октобра, исти ђустицијери, по наређењу истог провидура,¹²⁰⁾ прописали су цјеновник хљеба и брашна, који садрже сљедеће цијене:

Бијели хљеб у штруцима, добро печен — 8 солада за 10 унча; црни хљеб у штруцима, добро печен — 8 солада за 24 унче; брашно нуларица — 7 солада по либри;¹²¹⁾ црно брашно — 4 солда

¹¹⁶⁾ ХА: фасц. иста; лист 94.

¹¹⁷⁾ За овај и све остале артикле који слиједе по списку, а за које су цијене одређене по јединици мјере за тежину, у документу се спомиње само „либра“ те се не зна да ли се ради о малој или великој либри.

¹¹⁸⁾ Види биљешке 96 и 97.

¹¹⁹⁾ ХА: фасц. ССИ/ПУМА; лист 95 и 105.

¹²⁰⁾ Цјеновник је састављен у провидуровој палати и у његовом присуству.

¹²¹⁾ Гдје год је помена само о либри, не види се да ли се ради о великој или малој либри.

по либри; мекиње — 2 солда по либри. — Цјеновник садржи клаузулу да се прописаних цијена морају придржавати сви пекари, али не садржи никаквих одредаба о кажњавању прекршитеља.¹²²⁾

Година 1760

Дана 27 јуна 1760 године прописали су цјеновник хљеба и брашна ђустицијери тененте Пијетро Гарбин и Јосип Марија Мароли (по наређењу провидура Луке Минио).¹²³⁾ Овим документом прописане су следеће цијене:

Бијели хљеб, добро печен — 8 солада за 11 и по унча; црни хљеб, добро печен — 8 солада за 26 унча; брашно нуларица — 7 солада по либри;¹²⁴⁾ црно брашно — 3 солда по либри; мекиње — 2 солда по либри. — У документу се не спомињу изрично казне за прекршитеље, али се каже да ђустицијери остављају себи право да повећавају или снижавају цијене хљебу и брашну, као и да „ударају више казне“.¹²⁵⁾

Од истих ђустицијера и по наредби истог провидура прописан је 8 јула 1760 године цјеновник меса са следећим подацима о цијенама:

Месо од вола, дебело и прве врсте — 6 солада по либри;¹²⁶⁾ исто, слабије врсте — 5 солада по либри; овнујско месо од шкопца — 7 солада по либри; кравље, козје и овчје месо — 5 солада по либри.

Горњи цјеновник односи се на све месаре у јавним месарама и садржи клаузулу да ће се сви прекршитељи казнити новчано са по 5 дуката (за сваки пут), с тим што се „према нахођењу правде“ ова казна може и повећавати.¹²⁷⁾ Ђустицијери, као и обично, задржавају себи право да цијене меса од времена до времена снизују или повећавају, према приликама и својој оцјени.¹²⁸⁾

Година 1761

По наређењу провидура Николе Марија Бембо (не наводе се имена ђустицијера), прописан је 12 децембра 1761 године цјеновник за вино које се продаје намало по кућама произвођача. Овај цјеновник садржи само једну ставку и прописује за вино бистро, здраво и доброг квалитета цијену од 5 солада по конати. У документу је наглашено да се ове цијене морају придржавати

¹²²⁾ ХА: фасц. иста; лист 104.

¹²³⁾ Цјеновник је састављен у провидуровој палати, у присуству самог провидура.

¹²⁴⁾ Спомиње се само „либра“, без ближе ознаке.

¹²⁵⁾ ХА: фасц. иста; лист 103.

¹²⁶⁾ У читавом цјеновнику спомиње се само „либра“.

¹²⁷⁾ Није изричито речено у чију корист иду утјеране глобе.

¹²⁸⁾ ХА: фасц. иста; лист 102.

¹²⁹⁾ Не каже се ништа о томе у чију корист има да иде заплијењено вино.

сви они који продају вино у властитој кући. Прекршитељи ће бити кажњени запљеном вина¹²⁹⁾ и новчано са 25 дуката, с тим што ће утјерани новац од новчаних казни ићи у корист онога како то власт одреди у конкретним случајевима („према нахођењу правде“).¹³⁰⁾

По наређењу истог провидура (ни овдје се не наводе имена Ђустицијера), дана 13 децембра исте године прописан је цјеновник за хљеб и брашно из кога се виде сљедећи подаци о цијенама:

Бијели хљеб од нуларице, добро печен — 8 солада за 10 и по унча;¹³¹⁾ брашно нуларица — 10 солада за једну либру;¹¹²⁾ црно брашно — 4 солда по либри; мекиње — 2 солда по либри. — За прекршитеље је предвиђена новчана казна у износу од 25 дуката, али се не помиње у чију корист има да иде утјерани новац.¹³³⁾

Година 1762

Дана 26 јуна 1762 године, по наређењу провидура Николе Марија Бембо,¹³⁴⁾ прописан је цјеновник меса. У заглављу овог документа се каже да се овај цјеновник доноси из разлога што је наступило вријеме да се снизе цијене месу. Иза тога слиједи ове цијене:

Месо од вола добре врсте — 6 солада по либри;¹³⁵⁾ месо од овна шкопца — 7 солада по либри; месо од овце и козе — 5 солада по либри; месо јагњеће и козлеће — 8 солада по либри.¹³⁶⁾ Специјално је наглашено да ће прекршитељи бити кажњени запљеном меса и новчаном казном у износу од 25 дуката (није означено у чију корист иде новац од утјераних казни).¹³⁷⁾

Исти провидур, својим прогласом од 4 јула 1762 године, наредио је да се стока смије клати само у кланици и продавати по одређеним цијенама,¹³⁸⁾ под пријетњом новчане казне од 25 дуката¹³⁹⁾ и запљене меса.¹⁴⁰⁾

¹²⁹⁾ ХА: фасц. ССХ/ПУМА; лист 60.

¹³¹⁾ Иза овога слиједила је цијена за црни хљеб, али се овај податак не може прочитати јер је докуменат на том мјесту иструлио.

¹³²⁾ Ријеч је само о „либри“, без назначења да ли је ријеч о малој или великој.

¹³³⁾ ХА: фасц. иста; лист 60—61.

¹³⁴⁾ У документу се не наводе имена Ђустицијера.

¹³⁵⁾ За све артикле у овом цјеновнику ријеч је, без ближе ознаке, о „либри“.

¹³⁶⁾ Исте цијене и за исте артикле биле су утврђене од истог провидура 29 августа 1762 године, под пријетњом казне од 25 дуката и сувише запљене меса у корист сиромаха (фасц. ССХ/ПУМА; лист 64).

¹³⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист 63—64.

¹³⁸⁾ Мисли се на цјеновник од 26 јуна исте године.

¹³⁹⁾ Интересантно је нагласити да је у овом прогласу нарочито истакнуто да половина утјераних новчаних казни иде у корист пријавиоца. Тиме се свакако хтјело стимулирати грађанство да прекршаје ове врсте одмах пријављује.

¹⁴⁰⁾ ХА: фасц. иста; лист 64.

Дана 17 новембра 1762 године сам провидур Никола Марија Бембо објелоданио је наређење према којему се уље намало смије продавати само на конате и то по цијени од 2 лире и 4 солда по конати, под пријетњом казне од 25 лира за свакога и сваки пут, која казна иде у корист сиромаша.¹⁴¹⁾

Година 1763

Наређењем истог провидура¹⁴²⁾ од 30 јануара 1763 године¹⁴³⁾ одређене су нове цијене меса, које су, у односу на раније, нешто повећане и износе како слиједи:

Месо од вола, добро и дебело — 7 солада по либри;¹⁴⁴⁾ месо од овна шкопца, добро и дебело — 8 солада по либри; месо од краве — 6 солада по либри; месо од козе и овце — 6 солада по либри. — У документу се наглашава да је ово повећавање цијена услиједило с обзиром на „тјескобу и годишње доба“,¹⁴⁵⁾ а да би град био довољно снабђевен месом. За прекршитеље је предвиђена новчана казна у износу од 25 дуката, али се не спомиње у чију корист иде новац од утјераних казни.¹⁴⁶⁾

На истом документу, са стране, уметнута је цијена за слабије месо од вола и овна, која износи 5 солада по либри, с тим што ђустицијери имају да одређују квалитет меса непосредним прегледом. И овдје је за прекршитеље споменута новчана казна од 25 дуката, али нема помена о томе у чију корист иду утјерани износи.¹⁴⁷⁾

Наређењем истог провидура¹⁴⁸⁾ од 3 маја 1763 године прописане су цијене за кукурузно брашно, масло и сир како слиједи:

Кукурузно брашно — 12 солада за оку; млади сир на пијаци — 8 солада по либри;¹⁴⁹⁾ исти у дућану — 10 солада по либри; масло на пијаци — 1,4 лире по либри; масло у дућану — 1,8 лира по либри. — Посебно се у документу наглашава да ће прекршитељи бити кажњени новчано у износу од 25 дуката,¹⁵⁰⁾ с тим што се ове цијене могу од времена до времена мијењати, по-

¹⁴¹⁾ ХА: фасц. иста; лист 64—65.

¹⁴²⁾ Цјеновник прописао сам провидур, својом наредбом. Имена ђустицијера се не спомињу.

¹⁴³⁾ На документу датирање извршено са: 30 I 1762 — М. В. (млетачки начин рачунања времена), што значи да се радило о датуму 30 јануара 1763 године.

¹⁴⁴⁾ И у овом цјеновнику ријеч је увијек о „либри“, без ближе ознаке.

¹⁴⁵⁾ Мисли се вјероватно на несташицу меса у зимско доба.

¹⁴⁶⁾ Не наилази се нигдје на документа из којих би се могло видјети да ли је ових кажњавања било и како је текао поступак око тога. Вјероватно се кажњавање вршило у мандатном поступку.

¹⁴⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист 65.

¹⁴⁸⁾ Цијене је прописао сам провидур, својом наредбом, па се не спомињу имена ђустицијера.

¹⁴⁹⁾ Спомиње се само „либра“, па се не зна да ли се ради о малој или великој либри.

¹⁵⁰⁾ Не види се у чију корист иду утјеране глобе.

већавати или снижавати (свакако од стране органа за то надлежних: провидура или ђустицијера).¹⁵¹⁾

Наређењем истог провидура¹⁵²⁾ од 9 маја 1763 год. одређене су цијене меду, које износе:

Месо од вола — 8 солада по либри;¹⁵³⁾ месо од шкопца — 9 солада по либри; месо од краве — 7 солада по либри; месо од козе и овце — 7 солада по либри. — За прекршитеље је одређена казна у износу од 25 дуката, али се не зна у чију корист.¹⁵⁴⁾

Исти провидур, својом наредбом од 29 јуна 1763 године, прописао је нови цјеновник меса,¹⁵⁵⁾ којим су одређене слједеће цијене:

Месо од вола, добро и дебело — 6 солада по либри; месо од шкопца — 7 солада по либри; месо од краве, козе и овце — 5 солада по либри; месо од јагњади и козлади — 8 солада по либри. — За прекршитеље је, као и у ранијим цијеницима, прописана новчана казна у износу од 25 дуката, али се не зна у чију корист иду утјеране глобе.¹⁵⁶⁾

Година 1764

Дана 3 маја 1764 године провидур Зуане Пасквалиго прописао је цјеновник неких прехранбених артикала¹⁵⁷⁾ како слиједи:

Сир млади или слабо сољени — 8 солада по либри;¹⁵⁸⁾ исти сир у малопродаји — 10 солада по либри; младо масло непречишћено које продају сељаци — 1 лира по либри; исто у малопродаји код трговаца — 1,4 лира по либри; исто, пречишћено, које продају сељаци — 1,18 лира по либри; исто, пречишћено, које продају трговци — 2 лире по либри; јаја, која продају сељаци — 2 газете за 3 јаја; јаја, која продају трговци — 4 газете за 5 јаја; брашно од проса — 1,28 лира за оку; брашно од прекрупе — 1,3 лире за оку. — Докуменат не садржи никаквих других одредаба, било о казнама за прекршитеље било о чему другом.¹⁵⁹⁾

¹⁵¹⁾ ХА: фасц. иста; лист 65.

¹⁵²⁾ Нема помена о ђустицијерима. Цјеновник је прописао сам провидур, својом наредбом.

¹⁵³⁾ „Либра“ се спомиње без ближе ознаке за све артикле у овом цјеновнику.

¹⁵⁴⁾ ХА: фасц. иста; лист исти.

¹⁵⁵⁾ У документу се наводи да је већ наступило вријеме да се снизе цијене меду. Ради се вјероватно о сезонском приливу меса на тржиште, који је условио пад цијена овом артиклу.

¹⁵⁶⁾ ХА: фасц. иста; лист исти.

¹⁵⁷⁾ У документу се не спомињу ђустицијери. Докуменат садржи само провидуров потпис.

¹⁵⁸⁾ Не спомиње се да ли се ради о малој или о великој либри.

¹⁵⁹⁾ ХА: фасц. LXXXIX/ПУМА; лист 13.

Истог дана и исти провидур прописао је сљедеће цијене меса: Волујско месо прве врсте — 8 солада по либри;¹⁶⁰⁾ исто, слабије врсте — 7 солада по либри;¹⁶¹⁾ исто, мршаво — 5 солада по либри; месо од краве јаловице, дебело — 6 солада по либри; овнујско месо од шкопца, прве врсте — 9 солада по либри; исто, слабије врсте — 7 солада по либри; исто, мршаво — 5 солада по либри; месо од овце јаловице, дебело — 5 солада по либри; месо јагњеће и козлеће, прве врсте — 10 солада по либри. — Ни овај докуменат не садржи никаквих других одредаба (било о казнама за прекршитеље или друго).¹⁶²⁾

Година 1767

За период од маја 1764 па до августа 1767 године нијесу сачувани документи о цијенама.

Дана 22 августа 1767 године, по наређењу провидура Јакова Брагадин, ђустицијери: тененте Изепо Ђиприко, Антонио Арности и Александар Горакући прописали су цијене хљебу како слиједи:

Хљеб од нуларице — 16 солада за 18 унча; хљеб од осталог брашна — 16 солада за 20 унча; хљеб од црног брашна — 4 солда за 5 унча.

У заглављу документа се каже да су се ове нове цијене хљебу морале одредити да би биле у складу са тадашњим цијенама пшенице, те да су цијене одређене договорно између ђустицијера и провидура. На дну документа је наглашено да хљеб мора бити одличне врсте и добро печен. Ако ли пак хљеб не буде одговарао прописаном квалитету и тежини (ако је овим цијеновником одређено), прекршиоци ће бити кажњени „према одлуци правде“.¹⁶³⁾

Истог мјесеца (дана 28 августа 1767 године), од истих ђустицијера и по наређењу истог провидура биле су прописане цијене неких јестивих ствари и свијећа. Цијеновник садржи сљедеће податке:

Месо од вола, свјеже — 6 солада по либри;¹⁶⁴⁾ месо од шкопца, свјеже — 7 солада по либри; месо од козе и овце — 6 солада по либри; сува кастрадина — 12 солада по либри; сува домаћа сланина — 20 солада по либри; пуљешка сланина — 2 лире по либри; чисто масло у дућанима — 2 лире по либри; масло у дућанима на-

¹⁶⁰⁾ Спомине се само „либра“, без ближе ознаке.

¹⁶¹⁾ Не спомине се ко и на који начин има да класифицира месо да би се могле стриктно примјенити ове одредбе о цијенама, али је највјероватније да су то имали да чине ђустицијери, путем непосредног прегледа меса, како је то у једном ранијем документу о цијенама било и изричито наглашено (види цијеновник меса од 30 јануара 1763 год., уметак са стране — ХА: фасц. ССХ/ПУМА; лист 65).

¹⁶²⁾ ХА: фасц. иста; лист 14 и 34.

¹⁶³⁾ ХА: фасц. ССХХХИИ/ПУМА; лист 58.

¹⁶⁴⁾ Гдје год спомињемо само „либру“ у цијеновнику, није назначено да ли се ради о великој или малој либри.

мало — 4 солда по унчи; младо масло на пијаци — 1 лира и 4 солда по либри; суви пршут резани — 36 солада по либри; суви пршут у једном комаду — 20 солада по либри; домаћи сир — 12 солада по либри; морејски сир — 18 солада по либри; брачки сир — 34 солда по либри; сир из „Сотовента“ — 36 солада по либри; пашта „биголи“ — 12 солада по либри; домаћа пашта „лазањете“ — 12 солада по либри; разне фине паште из увоза — 20 солада по либри; млетачки ориз — 10 солада по малој либри; пуљешки ориз — 8 солада по малој либри; арбанашки ориз — 8 солада по малој либри; млетачки орзо — 8 солада по малој либри; млетачки слани грах — 8 солада по либри; млетачки пасуљ — 8 солада по либри; пуљешка лећа — 7 солада по либри; домаћа лећа — 6 солада по либри; арбанашки боб — 5 солада по либри; пшенично брашно — 7 солада по либри; кукурузно брашно — 5 солада по либри; маслиново уље — 2 лире и 7 солада по конати; лојане свијеће готове — 1,5 лира по либри; бакалар — 1 лира и 6 солада по либри; арбанашки пасуљ — 5 солада по либри; слане сарделе велике — 1 газета за 3 комада; сардуни средњи и мали — 1 газета за 8 комада;¹⁶⁵) свјежа риба намало — 3 солда по либри; свјеже сарделе — 4 солда по либри. — Цјеновник не садржи никаквих других одредаба (било о кажњавању прекршитеља или о чему другом), осим напомене да је дошло вријеме да се пропише нови цјеновник јестиве робе.¹⁶⁶⁾

Дана 12 децембра исте године прописан је нови цјеновник за јестиву робу и свијеће,¹⁶⁷⁾ којим су одређене сљедеће цијене:

Домаћа сува сланина — 20 солада по либри;¹⁶⁸⁾ пуљешка сланина — 2 лире по либри; суви пршут резани — 18 солада по либри; цијели пршут суви — 20 солада по либри; чисто масло у дућанима — 2 лире по либри; млетачки ориз — 11 солада по либри; арбанашки пасуљ — 6 солада по либри; арбанашки боб — 5 солада по либри; кукурузно брашно — 5 солада по либри; пшенично брашно 8 солада по либри; лојане свијеће по дућанима — 34 солда по либри; исте на мјесту производње — 30 солада по либри; слане сарделе велике — 1 газета за 3 комада; слани сардуни — 1 газета за 10 комада; уље ново по дућанима — 24 газете по конати; кастратина — 12 солада по либри. — Докуменат садржи од-

¹⁶⁵⁾ Не спомиње се изричито да се ради о сољеној риби, али се то само по себи разумије чим се продаје на комаде, јер се свјежа риба продавала на либре.

¹⁶⁶⁾ ХА: фасц. иста; лист 57.

¹⁶⁷⁾ У документу се каже да је овај цјеновник прописан по наређењу провидура Јакова Брагадин и спомиње се само ђустицијер Антонио Арности, док се други ђустицијери не спомињу.

¹⁶⁸⁾ Свугдје је у овом цјеновнику ријеч само о „либри“, без ближе ознаке.

редбу о кажњавању прекршилаца, према којој се сви прекршиоци кажњавају новчано са по 10 лира (али се не наводи у чију корист иду утјеране глобе).¹⁶⁹⁾

Година 1768

По наређењу провидура Јакова Брагадин, ђустицијери капетан Зуане Кривелин и Антонио Арности¹⁷⁰⁾ прописали су 29 априла 1768 године цјеновник меса и масла. У документу се поближе не спомињу разлози за то, него се једино каже да ђустицијери желе да одреде нове цијене, за неко вријеме, што има да буде у корист народа. Слиједје цијене:

Месо од доброг и дебелог козлића и јагњића — 14 солада по либри;¹⁷¹⁾ исто мршаво — 12 солада по либри; масло младо — 28 солада по либри; исто у дућанима — 36 солада по либри; млади сир — 12 солада по либри; исти у дућанима — 14 солада по либри; јаја код трговаца и препродаваца — 8 солада за 5 комада; месо од шкопца, добро и дебело — 12 солада по либри; исто мошаво — 10 солада по либри; добро овчје или козје месо — 10 солада по либри; исто мршаво — 8 солада по либри; месо од вола, дебело и добро — 10 солада по либри; исто мршаво — 8 солада по либри. — Докуменат не садржи одредбе о казни, нити какву другу клаузулу.¹⁷²⁾

Година 1769

Дана 30 априла 1769 године, по наређењу провидура Јакова Брагадин, ђустицијери капетан Зуане Кривелин и Антонио Арности прописали су цијене месо и маслу, које гласе:

Месо од вола, доброг квалитета — 8 солада по либри;¹⁷³⁾ месо од краве, мршаво — 6 солада по либри; месо од шкопца — 9 солада по либри; месо од овце — 7 солада по либри; месо од јагњади и козлади, добре врсте — 14 солада по либри; исто, мршаво — 12 солада по либри; масло младо — 24 солда по либри; јаја — 4 солда за 3 комада; сланина добре врсте — 24 солда по либри; сланина слабије врсте — 20 солада по либри; кастрадина — 12 солада по либри.

Докуменат садржи калузулу о кажњавању прекршилаца из које произилази да ће се сваки прекршилац казнити новчано са 5 дуката у корист онога како то у конкретном случају оцијене власти.¹⁷⁴⁾

¹⁶⁹⁾ ХА: фасц. иста; лист 55.

¹⁷⁰⁾ На документу је потписан само ђустицијер Арности, док недостаје потпис другог ђустицијера.

¹⁷¹⁾ Ријеч је увијек само о „либри“.

¹⁷²⁾ ХА: фасц. иста; лист 14.

¹⁷³⁾ „Либра“ се спомиње увијек без ознаке да ли се ради о великој или малој либри.

¹⁷⁴⁾ ХА: фасц. иста; лист 10.

Година 1775

За период од 1769 до 1775 године не налазимо докумената о цијенама.

Дана 1 октобра 1775 године, по наређењу провидура Лоренца Балби, ђустицијери тененте Ђузепе Виталески, сердар Никола Горакући и Антонио Арности прописали су цјеновник неких јејтивих ствари, са подацима како слиједи:

Младо масло — 32 солда по либри; масло оцијеђено — 48 солада по либри; јаја — 4 солда за 3 комада; домаћи сир — 14 солада по либри; сир из мјешине — 12 солада по либри. — Цјеновник садржи клаузулу према којој он мора бити изложен на видном мјесту (разумије се, у дућанима) и сви они који га у року од три дана не буду изложили имају бити кажњени са 25 лира глобе. Такође сваки онај који самовољно повиси цијене овим артиклима има се казнити новчано са 25 лира¹⁷⁵) и евентуално другим казнама, према нахођењу власти.¹⁷⁶)

Дана 3 октобра 1775 године, по наређењу провидура, исти ђустицијери прописали су цјеновник вина и меса, са сљедећим цијенама:

Вино обично — 6 солада по конати; месо од вола, дебело — 8 солада по либри;¹⁷⁷) месо од краве, дебело — 7 солада по либри; месо од вола или краве, мршава — 6 солада по либри; месо од шкопца, дебело — 9 солада по либри; месо од овце и козе, дебело — 8 солада по либри; исто, мршава — 7 солада по либри. — Месари и крчмари не смију повећавати одређене цијене, под пријетњом новчане казне од 25 лира, с тим што је ђустицијерима остављено на вољу и оцјену да могу евентуално одређивати и друге казне за прекршиоце.¹⁷⁸)

Наредбом провидура Лоренца Балби од 26 новембра исте године¹⁷⁹) наређено је свим трговцима који у својим дућанима продају уље намало да га смију продавати само по цијени од 24 газете по конати, под пријетњом казне од 25 дуката, од које половина иде у државну касу, а друга половина пријавиоцу.¹⁸⁰)

Година 1776

Дана 23 маја 1776 године прописан је цјеновник меса, али овај документ не садржи ни имена ђустицијера ни име провидура. Документ такође не садржи никакве клаузуле, било о кажњавању прекршилаца, било о чему другом. Цијене у овом документу су сљедеће:

¹⁷⁵) За новчане казне се не спомиње у чију корист иду.

¹⁷⁶) ХА: фасц. ССLV/ПУМА; лист 41.

¹⁷⁷) Увијек је ријеч само о „либри“.

¹⁷⁸) ХА: фасц. иста; лист исти.

¹⁷⁹) Ђустицијери се не спомињу, јер се ради о провидуровој наредби.

¹⁸⁰) ХА: фасц. иста; лист 43.

Дебело месо од вола — 10 солада по либри;¹⁸¹⁾ исто, мршаво — 7 и 8 солада по либри; дебело месо од овна шкопца — 11 солада по либри; исто, мршаво — 9 и 10 солада по либри; дебело месо од јагњића и козлића — 14 солада по либри; исто, мршаво — 11 и 12 солада по либри.¹⁸²⁾

Година 1777

Дана 3 октобра 1777 године ђустицијери тењенте Ђироламо Мацолени, Антонио Арности и кап. Александар Живковић, у заједници са провидуром Зан Карлом Зорзи, прописали су цијене јестивих ствари како слиједи:

Месо од вола најбоље врсте — 8 солада по либри,¹⁸³⁾ месо од краве најбоље врсте — 7 солада по либри; месо од шкопца, дебело и најбоље врсте — 9 солада по либри; исто од овце — 8 солада по либри; вино домаће, било које врсте, доброг квалитета — 6 солада по конати; млетачки ориз — 13 солада по либри; увозни ориз — 10 солада по либри; боб — 7 солада по либри; лећа — 8 солада по либри; млетачки слани грах — 10 солада по либри; сир из Мореје — 28 солада по либри; сир из мјешине — 10 солада по либри;¹⁸⁴⁾ домаћи сир — 12 солада по либри; сланина — 36 солада по либри; кукурузно брашно — 6 солада по либри; хљеб, добро печен, од било којег брашна — 16 солада за 20 унча.

Докуменат садржи и неке посебне примједбе које се односе на следеће:

Сваки трговац мора да овај цјеновник држи изложен у својој радњи, на мјесту видљивом за свакога.¹⁸⁵⁾ Хљеб мора бити од чистог брашна, а не од било каквих других примјеса. Ако се однекуда набаве какве друге јестиве ствари, које нијесу обухваћене овим цјеновником, мора се од ђустицијера тражити да за ове артикле одреде цијене накнадно. За сваки барио сланих сардела биће посебно одређена цијена — не спомиње се никаква казна за прекршиоце (уколико одредбе о томе нијесу биле садржане у оном дијелу документа који је иструлио).¹⁸⁶⁾

Година 1778

Провидур Зан Карло Марија Зорзи, својом наредбом од 31 марта 1778 године, објавио је народу следеће:¹⁸⁷⁾

¹⁸¹⁾ Не зна се да ли по малој или по великој либри.

¹⁸²⁾ ХА: фасц. иста; лист 47.

¹⁸³⁾ Гдје год се спомиње само „либра“, не зна се да ли се ради о великој или малој либри.

¹⁸⁴⁾ На овом мјесту је докуменат оштећен од влаге, па се текст који се односи на неколико артикала, не може прочитати.

¹⁸⁵⁾ Пошто је један дио овог документа (који садржи ове примједбе) страдао од влаге, испуштамо оне текстове које није могућно прочитати.

¹⁸⁶⁾ ХА: фасц. ССЛ/III/ПУМА; лист 5.

¹⁸⁷⁾ Дотичну провидурову наредбу доносимо у слободном преводу.

Да народ не би био варан од продаваца вина намало, установљава се цијена здравог и доброг вина по 5 газета за једну конату и никако више. Прекршитељи ће сносити казну од 15 дуката, која иде у корист сиромаша.¹⁸⁸⁾

По наредби истог провидура, ђустицијери¹⁸⁹⁾ су 17 априла исте године прописали цијене за неке врсте меса. Према овом цјеновнику имало се продавати: месо од вола, дебело, бирано и добро — 6 газета по либри; месо од шкопца, дебело и добро — 6 и по газета по либри. — За прекршитеље је установљена новчана казна у износу од 10 дуката и сувише запљена меса (али се не каже у чију корист иде заплијењено месо и утјерана глоба).¹⁹⁰⁾

Дана 8 маја исте године, по наређењу провидура,¹⁹¹⁾ установљен је цјеновник меса, који садржи сљедеће податке о цијенама:

Месо од вола, дебело и добро — 5 газета по либри;¹⁹²⁾ месо од краве — 8 солада по либри; месо од шкопца, дебело и добро — 11 солада по либри; месо од козе и овце — 9 солада по либри; месо од козлића и јагњића, дебело — 7 газета по либри;¹⁹³⁾ исто, не много дебело — 6 газета по либри; исто, слабијег квалитета — 5 газета по либри.¹⁹⁴⁾ За прекршитеље је прописана новчана казна у износу од 25 лира (али се не спомиње у чију корист иде утјерани новац).¹⁹⁵⁾

По наређењу провидуровом,¹⁹⁶⁾ дана 12 маја исте године биле су установљене цијене за сир и масло, које су износиле:

За млади домаћи сир у трговинама — 5 газета по либри; за младо масло — 16 газета по либри. — Докуменат не садржи никаквих других одредаба (било о кажњавању прекршилаца или о чему другом).¹⁹⁷⁾

¹⁸⁸⁾ ХА: фасц. иста; лист 11.

¹⁸⁹⁾ У документу нијесу наведена имена ђустицијера.

¹⁹⁰⁾ ХА: фасц. иста; лист 12.

¹⁹¹⁾ Ђустицијери се уопште не спомињу у документу, па је вјероватно овај цјеновник установљен провидуровом наредбом, без учешћа ђустицијера.

¹⁹²⁾ Либра се увијек спомиње без ближе ознаке.

¹⁹³⁾ Цијена за ову врсту меса била је касније измијењена (повећана) провидуровом наредбом од 17 априла 1779 године на 16 солада по либри (фасц. иста; лист 17).

¹⁹⁴⁾ Истом провидуровом наредбом (од 17 априла 1779 године) била је измијењена цијена овом артилку на 12 солада по либри (фасц. иста; лист 17).

¹⁹⁵⁾ ХА: фасц. иста; лист 15.

Горњи дио документа је оштећен па се не може знати да ли је било каквих примјједаба у заглављу овог цјеновника.

¹⁹⁶⁾ У документу се не наводи ни име провидура, нити имена ђустицијера.

¹⁹⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист исти.

По наредби истог провидура,¹⁹⁸⁾ 15 августа 1778 године одређене су цијене вину како слиједи:¹⁹⁹⁾ старо вино, здраво и добре врсте — 6 газета по конати; вино ново, здраво и добро — 7 солада по конати. — За прекршитеље ових цијена предвиђена је новчана казна у износу од 10 дуката и сувише заплњена вина (али се не види у чију корист треба да иде заплијењено вино и утјерани новац).²⁰⁰⁾

Година 1779

Провидуром наредбом од 23 априла 1779 године, која је донесена у споразуму са ђустицијерима,²⁰¹⁾ одређене су слједеће цијене месу:

Месо од вола, добро и дебело — 10 солада по либри; месо од краве — 9 солада по либри; месо од шкопца, добро и дебело — 11 солада по либри.²⁰²⁾ У примједбама се каже да је до снижења цијена месу дошло усљед сезоне, како је то већ и раније увијек практиковано. Напомиње се да се ниједан закрани во не смије раскидати прије него га ђустицијери прегледају и установе врсту меса и цијену. За прекршитеље је прописана новчана казна у износу од 25 лира за сваког прекршиоца и за сваки случај (не наводи се у чију корист иде утјерани новац).²⁰³⁾

Пошто је након кратког времена ипак услиједило самовољно повећање цијена од стране месара, провидур је својом наредбом од 9 маја исте године поново прописао цијеновник меса;

Дебело месо од вола — 10 солада по либри;²⁰⁴⁾ дебело месо од краве — 9 солада по либри; мршаво месо од вола или краве — 8 солада по либри; дебело месо од шкопца — 11 солада по либри; месо од шкопца мршаво или месо од овце — 9 солада по либри; дебело месо од козлића или јагњића — 12 солада по либри; исто, слабије врсте — 10 солада по либри. — У документу је за прекршиоце пердвиђена новчана казна у износу од 50 дуката²⁰⁵⁾ и сувише заплњена меса (али се не спомиње у чију корист).²⁰⁶⁾

¹⁹⁸⁾ Не помињу се имена ђустицијера.

¹⁹⁹⁾ У заглављу документа се каже: „Пошто је стигла на риву већа количина увезеног вина, одређују се цијене новом и старом вину“.

²⁰⁰⁾ ХА: фасц. иста; лист 17.

²⁰¹⁾ Имена се не спомињу у документу.

²⁰²⁾ Наводе се још неке врсте меса, али је рукопис на тим мјестима сасвим нечитак.

²⁰³⁾ ХА: фасц. иста; лист 17.

²⁰⁴⁾ Не зна се да ли се мисли на велику или на малу либру тежине.

²⁰⁵⁾ Предвиђена новчана казна је врло висока. Но то је и разумљиво кад се има у виду чињеница да је пређашњи цјеновник меса био прописан свега петнаестак дана раније и да запријеђена казна од 25 лира није дјеловала, већ су несавјесни месари и поред тога самовољно подигли цијене месу. Отуда је у овом другом цјеновнику (од 9 маја) предвиђена за прекршитеље знатно оштрија новчана казна.

²⁰⁶⁾ ХА: фасц. иста; лист исти.

Истог мјесеца (28 маја 1779 године) прописан је нови цјеновник меса.²⁰⁷⁾ Цијене у њему одређене су како слиједи:

Дебело месо од вола — 9 солада по либри;²⁰⁸⁾ дебело месо од краве — 8 солада по либри; дебело месо од шкопца — 10 солада по либри; месо од овце и козе — 9 солада по либри; дебело месо од јагњића или козљића — 11 солада по либри; исто, слабије врсте — 10 солада по либри. — Докуменат не садржи никакве друге клаузуле (било о врсти и мјери казне за прекршитеље или о чему другом).²⁰⁹⁾

Сљедећи цјеновник из ове године био је такође цјеновник меса, прописан 8 јула исте године,²¹⁰⁾ који је означио ново снижење цијена месу и то на сљедећи начин:

Месо од вола, дебело и добро — 8 солада по либри; месо од краве — 7 солада по либри; месо од шкопца, дебело и добро — 9 солада по либри; месо од козе и овце — 8 солада по либри. — За прекршитеље је прописана новчана казна у висини од 10 лира за свакога и за сваки пут.²¹¹⁾

Година 1783

За раздобље од средине 1779 па до децембра 1783 године нијесу сачувана документа о одређивању цијена. Тако први цјеновник, на који се наилази послје 1779 године, јесте овај од 14 децембра 1783 године, који се односи на цијене јестивих ствари. Прописали су га ђустицијери Доменико Мингони, тененте Ђузепе Ђенари и сердар Никола Горакући, по наређењу провидура Карла да Рива. У њему су садржане сљедеће цијене:

Венецијански ориз — 16 солада по малој либри; домаћи ориз — 14 солада по малој либри; венецијански боб — 9 солада по великој либри; биголи (пашта) — 18 солада по великој либри; макарони — 1 лира и 2 солда по великој либри; брашно од жутог кукуруза — 5 солада по великој либри; брашно нуларица у пекарама — 13 солада по великој либри; цијеђено масло — 2 лире и 12 солада по великој либри; домаће сирово масло — 2 лире по великој либри; бакалар — 1 лира и 10 солада по великој либри; сухе сипе — 2 лире и 4 солда по великој либри; велике

²⁰⁷⁾ Не види се из документа ко је ове цијене прописао, ни зашто је истог мјесеца услиједило доношење новог цјеновника. Но пошто су цијене у овом новом цјеновнику нешто ниже од цијена у оном претходном (од 9 маја исте године), дало би се закључити да су тадашњи услови тржишта (повећана понуда) били такви да је цијене требало снижавати.

²⁰⁸⁾ Гдје год се посебно не спомиње мала или велика либра, значи да је у документу ријеч само о либри, па се не може знати да ли се ради о малој или великој либри.

²⁰⁹⁾ Ха: фасц. иста; лист исти.

²¹⁰⁾ Из документа се не види ко је овај цјеновник донио (тј. да ли сам провидур својом наредбом, да ли ђустицијери или заједнички једни и други).

²¹¹⁾ Не спомиње се у чију корист имају да иду утјеране новчане казне. Такође се не спомиње заплена меса. Ха: фасц. иста; лист 18.

слане сарделе, добре врсте — 1 солад по комаду; млетачки слани грах — 12 солада по великој либри; првокласни сир из мјешине — 12 солада по великој либри; исти, слабије врсте — 10 солада по великој либри; кастрадина у продаји намало — 14 солада по великој либри; пасуљ — 5 солада по великој либри; ново уље по дућанима — 2 лире и 16 солада по конати.

У уводном дијелу овог документа се каже.²¹²⁾ „Да би град био снабдјевен потребним јестивим стварима и да би се спријечило самовољно одређивање цијена и незаситљивост трговаца, ова управа,²¹³⁾ у договору са ђустицијерима, установила је овај цјеновник, којему се сви морају покоравати и којим се сви у року од три дана морају снабдјети и држати га изложеног у дућану, под пријетњом казне од 10 дуката у корист сиромаша, као и губитка робе ако се утврди да је продавана по вишој цијени. Сваки трговац је дужан, када набави нову робу, да се повремено пријави ђустицијерима да му одреде цијене“. Истог дана кад је и донесен, овај цјеновник је био објављен „на уобичајеном мјесту“ уз претходне формалности (лупање у бубањ), у присуству двојице свједока (Ђорђа Никићевића и Луке Царевића) и осталог народа који се на том мјесту затекао.²¹⁴⁾

Исте године и истог мјесеца (26 децембра) провидур Карло да Рива донио је специјалну наредбу о обавезном пријављивању производње и набавке уља, која је садржала сљедеће.²¹⁵⁾

Да не би понестало уља за народ, војску, сиромаше и остале поданике, а да би се спријечила незаситљивост трговаца уља,²¹⁶⁾ с позивом на све раније наредбе у вези са продајом уља, наређује се да сви становници града и предграђа, који имају уље за кућну потребу и за трговину, морају у року од три дана (они са села у року од 15 дана) од дана објављивања овог прогласа поднијети пријаву о тачној количини уља, одвојено за уље од властите производње, а одвојено за купљено уље. Ове пријаве обавезно је подносити сваке седмице по једанпут за све вријеме док траје сезона мељаве маслина, под пријетњом запљене уља, с тим што ће се сматрати кријумчареном робом цијела количина пронађеног непријављеног уља. Препоручује се главарима села да не би ко извозио уље, поготову не у стране државе, а ако кога затекну на дјелу морају га зауставити и привести властима, које ће му заплијенити уље и одредити друге казне по закону. Овај оглас

²¹²⁾ Цитирамо у слободном преводу.

²¹³⁾ Мисли се на провидура.

²¹⁴⁾ ХА: књига 96/ПУМА; стр. 10.

²¹⁵⁾ Текст доносимо у изводу.

²¹⁶⁾ Трговци уљем настојали су да вјештачки подигну (набијају) цијене уљу на начин што су веће количине уља привремено повлачили из продаје па га на тржиште убацивали постепено и касније, када би на овај начин изазвали неоправдани пораст његове цијене. Стога је ова провидурова наредба била срачуната на сузбијање ове појаве.

се мора публиковати на уобичајеном мјесту и „превести на илирски језик“, те послати свим паросима да га објаве, као и свим главарима села.²¹⁷⁾

Година 1784

Дана 6 маја 1784 године провидур Карло да Рива, у заједници са ђустицијерима Домеником Мингони, тенеџтом Ђузепом Бенари и сердаром Николом Горакући, донио је цјеновник мяса и неких других јестивих ствари, са цијенама како слиједи:

Месо волујско, дебело — 10 солада по либри;²¹⁸⁾ исто, слабије врсте — 8 солада по либри; дебело јагњеће и козлеће месо — 12 солада по либри; исто, мршавије — 10 солада по либри; исто, још слабије — 8 солада по либри; дебело месо од шкопца — 9 солада по либри; исто, слабије — 8 солада по либри; сир сољени на пијаци — 12 солада по либри; исти у дућанима — 14 солада по либри; млади сир на пијаци — 10 солада по либри; исти у дућанима — 11 солада по либри; младо масло на пијаци — 1 лира и 8 солада по либри; исто у дућанима — 1 лира и 10 солада по либри; арбанашки ориз — 18 солада по великој либри; јаја — 1 солад по комаду.

У уводу документа се каже да — пошто је прошао Ђурђевдан²¹⁹⁾ морају се засада ограничити цијене мяса и других јестивих ствари, како слиједи, под пријетњом казни као раније. Цјеновник је био објављен народу истога дана пред свједоцима Франћеском Ређо и Јосипом Барбета.²²⁰⁾

Исте године, 18 јуна, исти провидур и исти ђустицијери донијели су нови цјеновник мяса са следећим цијенама:

Дебело месо од вола — 9 солада по либри;²²¹⁾ исто, мршаво — 8 солада по либри; дебело месо од шкопца — 10 солада по либри; исто, слабије 9 солада по либри; месо од краве — 8 солада по либри; јагњеће месо, дебело — 11 солада по либри.

У уводном дијелу документа се каже:²²²⁾ „Пошто се приближава Петровдан, у ово доба по старом обичају имају се снизити цијене мяса, које ће важити од дана св. Петра, а којих се сви морају придржавати под пријетњом казни које ће се одредити по нахођењу власти“. Цјеновник је оглашен на уобичајени начин, пред свједоцима Савом Лакетићем и Андријом Гвера.²²³⁾

²¹⁷⁾ Проглас је био објављен у присутности двојице потписаних свједока (Данила Павковића и Пјетра Прово).

ХА: књ. бр. 96/ПУМА; стр. 11—12.

²¹⁸⁾ У читавом цјеновнику, гдје је ријеч само о либри, па се не зна да ли се ради о малој или о великој либри.

²¹⁹⁾ Цјеновник о коме је ријеч донесен је баш на Ђурђевдан.

²²⁰⁾ ХА: књ. иста; стр. 20—21.

²²¹⁾ У цјеновнику је увијек ријеч само о либри, без ближе ознаке.

²²²⁾ Текст доносимо у слободном преводу.

²²³⁾ ХА: књ. иста; стр. 25.

Већ првог јула исте године услиједило је ново снижавање цијена месу. Тога дана исти провидур и исти ђустицијери донијели су нове одредбе о цијенама месу како слиједи:

Дебело месо од вола — 8 солада по либри,²²⁴⁾ а за слабију врсту по цијенама које ће накнадно одређивати ђустицијери. Тако исто за кравље месо, за месо од шкопца, јагњеће и козлеће.

У уводном дијелу документа се каже:²²⁵⁾ „Пошто је прошао Петровдан, у које доба се мора снизити цијена месу, месари морају засада продавати...“ (слиједе цијене). Прекршитељима се пријети казном „како оцијене ђустицијери“.²²⁶⁾

Година 1790

За период од средине 1784 до 1790 године недостају документи о одређивању цијена.

Први слједећи цјеновник на који се наилази јесте онај од 28 априла 1790 године, који се односи на неке прехранбене артикле²²⁷⁾ и садржи слједеће цијене:

Месо од козлића и јарића, дебело, засада²²⁸⁾ — 16 солада по либри; исто, слабије врсте — 14 солада по либри; млади сир на пијаци — 10 солада по либри; исти у дућанима — 12 солада по либри; јаја — 4 солда за 3 комада; свјеже масло — 32 солда по либри.

У заглављу овог документа се каже:²²⁹⁾ „Да се не би изгубио добар ред, кога се увијек држало, у погледу цијена прехранбених артикала, а ради олакшања живота породицама становника и војске у текућој сезони, имајући у виду незаситљивост појединих продаваца, доноси се овај општи проглас на знање свима, да се ни на какав начин не смију повећавати цијене одређене од наших ђустицијера²³⁰⁾ под пријетњом казне од 5 дуката²³¹⁾ за сваког прекршитеља и запљене²³²⁾ по одлуци правде“. Напомиње се такође да трговци и препродавци сира и масла смију ове артикле куповати само на пијаци и нигдје друго.²³³⁾

Дана 30 маја исте године прописан је цјеновник меса, који су потписали провидур Никола Лонго и ђустицијери тененте Леонардо Занбон и Илија Триповић. Овим цјеновником знатно су

²²⁴⁾ Не види се да ли по малој или по великој либри.

²²⁵⁾ Цитирамо у слободном преводу.

²²⁶⁾ ХА: књ. иста; стр. 26.

²²⁷⁾ На документу недостају потписи ђустицијера и провидура, али се из текста у заглављу документа може закључити да су га донијели ђустицијери у заједници са провидуром.

²²⁸⁾ Ријечју „засада“ наглашава се привремени карактер овог цјеновника у односу на ову врсту меса.

²²⁹⁾ Текст доносимо у слободном преводу.

²³⁰⁾ Имена ђустицијера ни овдје се не спомињу.

²³¹⁾ Нема спомена о томе у чију корист треба да иду утјеране суме.

²³²⁾ Мисли се на запљену робе која је предмет прекршаја.

²³³⁾ ХА: фасц. ССХСІХ/ПУМА; лист 21.

снижене цијене месу са разлога што је наступила сезона веће понуде.²³⁴⁾ Новоодређене цијене износиле су како слиједи:

Месо од вола најбољег квалитета — 12 солада по либри; исто, слабије врсте — 9 солада по либри; кравље месо — 8 солада по либри; дебело овчје и козје месо — 10 солада по либри; месо од козлића и јарића — 14 солада по либри. — Посебно се у документу истиче да овај цјеновник мора бити изложен у свим јавним месарама и да се сва клања морају вршити у јавној кланици „да би се сузбило кријумчарење меса“.

Посебно је интересантна одредба о кажњавању прекршилаца. Њима се, наиме, пријети запленом меса и новчаном казном од 25 дуката, од које суме једна трећина иде пријавиоцу, а остали дио остаје на располагање власти. Од оног дијела новчане казне који остаје власти, у првом реду се има извршити накнада штете оштећенима.²³⁵⁾ На изричити захтјев пријавиоца његово име се мора држати у тајности.²³⁶⁾

Дана 11 јула исте године провидур Никола Лонго, у заједници са ђустицијерима Марком Фонтана и тенентом Антоном Занбон, прописали су нови цјеновник меса са овим цијенама:

Месо од вола најбоље врсте — 10 солада по либри; исто, осредњег квалитета — 9 солада по либри; исто, слабијег квалитета — по цијени коју у конкретном случају одреде ђустицијери; фино месо од шкопца — 11 солада по либри; месо од овце — 10 солада по либри; месо од козлића или јагњића — 12 солада по либри; месо овце, слабијег квалитета — како одреде ђустицијери у конкретним случајевима.

У примједби се истиче да је дошло доба да се снизе цијене месу, по обичају, па јавна власт, у договору са ђустицијерима, јавно обзнањује да се, након публикавања овог прогласа, нико не усуди продавати месо по скупљим цијенама. За прекршиоце је одређена новчана казна у износу од 10 дуката, од које половина иде пријавиоцу, а друга половина остаје на располагање власти, с тим што име пријавиоца — ако то он жели — има остати у тајности. Даље се истиче да се од случаја до случаја прије клања стоке морају позвати ђустицијери да изврше класирање меса и одреде цијене за њ у конкретним случајевима, а месо се никако не смије продавати ван јавних месара, под пријетњом казне од 10 дуката и одузимања меса. Одређено је да овај цјеновник има да буде јавно објављен свему становништву путем бубња на уобичајеном мјесту и изложен у свим јавним месарама.²³⁷⁾

Пошто су објективне околности условиле брзо даље опадање цијена месу, то се нови цјеновник меса појавио истог мје-

²³⁴⁾ Овај разлог се у документу изрично спомиње.

²³⁵⁾ Оштећенима се, према изричној одредби у документу, сматрају сви они који су од стране прекршиоца били оштећени у врсти меса, тежине, цијени или на било који други начин.

²³⁶⁾ ХА: фасц. иста; лист 28—29.

²³⁷⁾ ХА: фасц. иста; лист 36—37.

сеца, већ 24 јула исте године.²³⁸) Нове цијене су гласиле како слиједи:

Месо од вола, добре и најбоље врсте — 8 солада по либри; месо од шкопца, добре врсте — 9 солада по либри; месо од јагњета и јарета — 10 солада по либри.²³⁹) За прекршиоце је предвиђена казна у износу од 10 дуката (за коју вреди све оно што је речено у претходном цјеновнику од 11 јула исте године), уз напомену да се стока смије клати само у јавним месарама, под пријетњом казне као у претходном цјеновнику.²⁴⁰)

Овог цјеновника, очигледно, месари се нијесу стриктно придржавали, јер су набијали цијене на начин што су слабију врсту меса протурали по цијени одређеној за добру и најбољу врсту. Стога је исти провидур, у заједници са истим ђустицијерима, да би се благовремено сузбила ова појава, објавио 4 августа исте године нови цјеновник, који је за артикле садржане у цјеновнику од 24 јула задржао исте цијене, али је цјеновник проширио на још неке врсте меса. Тако, док су цијене за месо од вола, добре и најбоље врсте, за месо од шкопца добре врсте и за месо од јагњета и јарета остале исте као што су биле одређене цјеновником од 24 јула исте године, новим цјеновником прописане су још и сљедеће цијене:

Месо од краве — 7 солада по либри; говеђе месо слабије врсте — како одреде ђустицијери; месо од шкопца слабије врсте — 8 солада по либри.

У примједбама овог документа се каже сљедеће:²⁴¹) „Да би се стало на пут месарима који продају слабију врсту меса по цијенама које су одређене за добру и најбољу врсту, с позивом на проглас од 24 јула т. г., за који тражимо да буде тачно испуњаван по свим својим одредбама, месари ни под каквим условом не смију сами да подижу цијене ни за слабу ни за бољу врсту меса“ За прекршиоце је прописана новчана казна од 10 дуката (од које половина иде пријавиоцу,²⁴²) а половина остаје на располагање власти) и сувише запљена меса.²⁴³)

Дана 18 септембра исте године исти ђустицијери, у заједници са истим провидуром, прописали су цјеновник разних прехранбених артикала и свијећа, са цијенама како слиједи:

Млетачки ориз — 21 солад по великој либри; ориз из Сотовента — 18 солада по великој либри; пашта „биголи“ из Анконе —

²³⁸) Овај цјеновник су потписали: провидур Никола Лонго и ђустицијери кап. Ђовани Батиста Фаћини и Марко Фонтана.

²³⁹) Ово ново снижавање цијена у документу се објашњава сљедећим ријечима: „Да се не би удаљили од обичаја, које смо увијек слиједили, одлучили смо у садашњој сезони да саставимо цјеновник о снижавању цијена месу...“ итд.

²⁴⁰) ХА: фасц. иста; лист 39—40.

²⁴¹) Цитирамо у слободном преводу.

²⁴²) Ако пријавилац жели, његово име ће се држати у тајности.

²⁴³) ХА: фасц. иста; лист 44—45.

20 солада по великој либри; макарони из Анконе — 20 солада по великој либри; макарони из Напуља — 24 солда по великој либри; лећа — 9 солада по великој либри; слани грах добре врсте — 10 солада по великој либри; боб из Сотовента — 7 солада по великој либри; млетачки боб — 8 солада по великој либри; мали турски пасуљ — 6 солада по великој либри; бијели турски пасуљ — 7 солада по великој либри; бакалар — 26 солада по великој либри; кастрадина сува и здрава — по одредби ђустицијера;²⁴⁴) сланина — 48 солада по великој либри; слане сарделе, по врстама — како одреде ђустицијери; цијеђено масло — 50 солада по великој либри; мали сиреви из Синигаље — 64 солда по великој либри; слани сир, по врстама — како одреде ђустицијери; бишкотани хљеб — 14 солада по великој либри; добре сухе смокве — 12 солада по великој либри; скоранце (сушена укљева) и свјежа риба — како одреде ђустицијери;²⁴⁵) ново домаће вино, добро и здраво — 7 солада по конати; исто из увоза — како одреде ђустицијери; такође за сва слатка вина — како одреде ђустицијери; ново кукурузно брашно — 6 солада по великој либри; јаја — 8 солада за 5 комада; маслиново уље доброг квалитета — 56 солада по конати; лојане свијеће — 40 солада по великој либри; сухо грожђе — 24 солда по великој либри; бадеми у кори — 14 солада по великој либри; сирће — 12 солада по конати; њемачки орзо — 24 солда по великој либри; пршут у кришкама — 5 солада за велику унчу; слана свињска панцета — 30 солада по великој либри; слани бакалар — 20 солада по великој либри; суви грашак (биж) — 10 солада по великој либри; слани циполи — 24 солда по великој либри; риба (саламон) — 48 солада по великој либри; слане велике јегуље — 36 солада по великој либри; исте, средње величине — 30 солада по великој либри; сир из мјешине — 14 солада по великој либри.

У примједби документа се наводи да се овај цјеновник прописује у циљу да би се стало на пут самовољном повећавању цијена и незаситљивости појединих трговаца. Наређује се да сваки трговац мора у року од три дана да набави овај цјеновник и да га изложи на видном мјесту. За прекршиоце се предвиђа новчана казна у износу од 25 дуката (али се не говори у чију корист треба да иду утјеране суме).²⁴⁶)

Исти провидур са истим ђустицијерима прописао је 2 новембра исте године нови цјеновник меса, којим се за неке врсте

²⁴⁴) У оваквим случајевима ђустицијери су имали да лично прегледају дотичну кастрадину и да у сваком конкретном случају одреде цијене, према врсти и квалитету меса.

²⁴⁵) У свим случајевима гдје цијена није фиксирана него остављено ђустицијерима да је одреде, ови су морали сваки контингент такве робе изложене продаји да лично прегледају и да јој одреде цијену у складу са врстом и квалитетом робе и захтјевима тржишта, с обзиром на опште стање цијена на тржишту.

²⁴⁶) ХА: фасц. иста; лист 53—54.

меса снижавају раније цијене, са напоменом да је ово снижавање у складу са тадашњом сезоном, а врши се у циљу заштите интереса становништва. Нове цијене износиле су како слиједи:

Месо од вола, доброг квалитета, који ће установити ђустицијери — 8 солада по либри;²⁴⁷⁾ исто, лошије врсте — по одредби ђустицијера; месо од шкопца добре врсте — 9 солада по либри.

За прекршиоце је прописана новчана казна у износу од 10 дуката,²⁴⁸⁾ од које половина иде пријавиоцу, а друга половина по одлуци власти. Посебно се наређује да се клање и продаја меса има вршити само у јавним кланицама и месарама, под пријетњом исте казне као горе или још веће, према одлуци власти.²⁴⁹⁾

КОНТРОЛА МЈЕРА

Сузбијање закидања потрошачима на мјери млетачка власт је — поред већ наведених мјера — рјешавала и обавезним прегледом мјера (за дужину, тежину и текућину), којему су били подложни сви трговци и препродавци. Контрола мјера вршила се у провидуровој канцеларији.²⁵⁰⁾

Мада сачувана архивска грађа Херцегновског архива из млетачког периода не садржи много материјала помоћу којег би се дало пратити ово питање за дужи период, ипак и оно мало сачуваног материјала може нам давати нешто свјетла. Стога ћемо на овом мјесту изложити и те, макар колико оскудне, податке.

У мјесецу јуну 1759 године продавац Антон Гвера поднио је на преглед: једну вагу од бакра, један дрвени метар, 1 полуколату за уље и 1 суд за мјерење ориза (27 јуна 1759 год.);²⁵¹⁾ продавац Зуане Барбета (30 јуна исте године): 2 ваге од бакра, 1 дрвени метар, 2 мјере за ориз, 1 полуколату и једну четвртину конате од уља.²⁵²⁾ Истог дана и исте врсте мјера поднијели су на преглед трговци: Антонио Полпета, Врбан Перковић, Ђорђе Триповић, Перо Глоговац, Никола Рагузео, Ђуро Озринић, Клементе Уголини, Митар Милановић и други.²⁵³⁾

Мјесеца августа (21 — VIII) 1767 године сви трговци су морали поднијети на преглед све своје мјере које употребљавају у трговини.²⁵⁴⁾

У години 1768, крајем јула и почетком августа, поднијели су властима на преглед своје мјере слједећа лица: трговац Јово Милановић, трг. Митар Павковић, трг. Саво Мирковић, трговац и

²⁴⁷⁾ Не зна се да ли по малој или по великој либри.

²⁴⁸⁾ Не спомиње се заплена меса.

²⁴⁹⁾ ХА: фасц. иста; лист 59—60.

²⁵⁰⁾ Види ХА: фасц. LXXXVI/ПУМА; лист 2.

²⁵¹⁾ ХА: фасц. ССИ/ПУМА; лист. 11.

²⁵²⁾ ХА: фасц. иста; лист 12.

²⁵³⁾ ХА: фасц. иста; лист 11—13.

²⁵⁴⁾ Ха: фасц. ССXXXIII/ПУМА; лист 2—5.

златар Глиго Поповић,²⁵⁵⁾ трг. Доменико Уголини, трг. Лука Павковић, трг. Симо Павковић, трг. Ђуро Трипковић, трг. Никола Радуловић, трг. Стефан Ђуровић, трг. Јаков Константиновић, крчмар Антун Полпета, трг. Јово Станков, трг. Мићо Марић, трг. Јоко Тушуп, трг. Антун Гвера, трг. Грегорио Лакушић, трг. Никола Бирић, трг. Саво Јакетић, трговац и крчмар Тодор Зипанчић, трг. Симо Миројевић, трг. Бошко Квекић, трг. Симо Гопчевић, трговац и опанчар Гаврило Косић, крчмар Петар Глоговац, опанчар Томо Квелић, опанчар Гаврило Балтић, трг. Гаврило Андрић, крчмар Митар Рашовић, трг. Симо Зупковић, крчмар Никола Пршутовић, крчмар Саво Ладић, трг. Митар Симов, крчмар Лазар Писедон, крчмар Стјепан Славић, трг. Глигор Гопчевић, крчмар Насто Милановић, крчмар Марко Матковић и крчмар Стефан Галовић.²⁵⁶⁾

Дана 23 августа 1769 године такође је извршен преглед мјера свих трговаца са овог подручја.²⁵⁷⁾

Из расположивих докумената, нажалост, не може се видјети како је текао преглед мјера, ко га је вршио, да ли су и у којим случајевима биле пронађене какве неисправне мјере, како је у таквим случајевима поступано и сл., што би било неопходно за нешто детаљније расвјетљавање овог питања.

Др Ђорђе Миловић

ПРИЛОЗИ ИСТОРИЈИ АУСТРО-УГАРСКЕ ОКУПАЦИЈЕ ЦРНЕ ГОРЕ 1916—1918

I

Преговори о миру и рад „крње“ црногорске владе

Послије пада Ловћена, 10 јануара 1916 године, у врховима црногорске државне управе преовладавала је малодушност, колебљивост и капитулантство. Умјесто да организује повлачење црногорске војске, влада је, на сједници од 10 јануара, тражила од краља Николе да се поведу преговори о закључењу примирја, што је он и усвојио. У том циљу одређени су делегати, да са аустро-угарским командантом на сектору Цетиње — Његуши преговарају о закључењу примирја. Црногорска влада је усвојила захтјев аустро-угарске Врховне команде од 12 јануара о безусловној предаји оружја, а аустро-угарска команда је пристала да се

²⁵⁵⁾ Глиго Поповић, који је био уједно и трговац и златар, поред обичних мјера које се употребљавају у трговини, поднио је на преглед и своје златарске мјере.

²⁵⁶⁾ ХА: књ. 86/ПУМА; лист 2—7.

Преглед мјера споменутих лица извршен је у времену од 29 јула до 4 августа 1768 године.

²⁵⁷⁾ ХА: фасц. ССХХХV/ПУМА; лист 172—173.